

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

MLUVA LÉKÁRNÍKŮ – ANALÝZA SOCIOLEKTU

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Terezie Királyiová

Český jazyk se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: PaedDr. Jitka Málková, Ph.D.

Plzeň 2022

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni 30. března 2022

.....
vlastnoruční podpis

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych chtěla srdečně poděkovat své vedoucí bakalářské práce PaedDr. Jitce Málkové, Ph.D. za cenné rady, odbornou pomoc, vstřícnost a věnovaný čas.

Dále bych chtěla poděkovat lékárnici Mgr. Heleně Ořapkové, Kateřině Jeřábkové a pracovníkům Českého farmaceutického muzea v Kuksu za odborné konzultace a všem farmaceutům, kteří se podíleli na sběru jazykového materiálu.

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	3
1 ÚVOD	4
1.1 STANOVENÍ HYPOTÉZ	4
1.2 VLASTNÍ METODOLOGIE VÝZKUMU	5
2 TEORETICKÁ ČÁST	7
2.1 STRATIFIKACE NÁRODNÍHO JAZYKA	7
2.1.1 Strukturní útvary národního jazyka	7
2.1.1.1 Standardní čeština	7
2.1.1.1.1 Spisovná čeština	8
2.1.1.1.2 Nestandardní čeština	8
2.1.1.2.1 Dialekt	8
2.1.1.2.2 Interdialekt	9
2.1.1.2.3 Obecná čeština	9
2.1.2 Nestrukturní útvary národního jazyka	9
2.1.2.1 Argot	9
2.1.2.2 Sociolekt	10
2.2 VYMEZENÍ POJMU SLANG	10
2.2.1 Etymologie slova slang	11
2.2.2 Slang a profesní mluva	12
2.2.3 Expresivita ve slangu	12
2.3 ZPŮSOBY TVOŘENÍ SLANGOVÝCH VÝRAZŮ	13
2.3.1 Postupy transformační	14
2.3.1.1 Derivace	14
2.3.1.2 Kompozice	14
2.3.1.3 Abreviace	15
2.3.1.4 Mechanické krácení	15
2.3.1.5 Překrucování	15
2.3.2 Postupy transpoziční	15
2.3.2.1 Sémantické tvoření slov	16
2.3.2.1.1 Metaforické přenášení	16
2.3.2.1.2 Metonymické přenášení	16
2.3.2.2 Tvoření víceslovných pojmenování	16
2.3.2.2.1 Pojmenování sdružená	16
2.3.2.2.2 Frazeologismy	17
2.3.2.2.3 Přejímání	17
3 HISTORIE LÉKÁRENSTVÍ V ČECHÁCH	18
3.1 TYPY LÉKÁREN A JEJICH USPOŘÁDÁNÍ	20
4 SOUČASNÉ LÉKÁRENSTVÍ	21
5 PRAKTICKÁ ČÁST	22
5.1 LÉKÁRENSKÝ SLANG	22
5.2 JAZYKOVÁ CHARAKTERISTIKA ZÍSKANÉHO JAZYKOVÉHO MATERIÁLU	22
5.2.1 Sémantické dělení slangových výrazů	23
5.2.1.1 Názvy pomůcek, přístrojů a vybavení	23
5.2.1.2 Názvy osob	23
5.2.1.3 Názvy léčiv	24
5.2.1.4 Názvy roztoků a chemikálií	25

5.2.1.5	Názvy míst a prostorů	25
5.2.1.6	Názvy činností a dějů	25
5.2.1.7	Jiné názvy	26
5.2.2	Slovnědruhá charakteristika	26
5.2.3	Forma pojmenování	27
5.2.4	Onomaziologické hledisko	27
5.2.4.1	Derivace	27
5.2.4.2	Kompozice	28
5.2.4.3	Abreviace	28
5.2.4.4	Mechanické krácení	28
5.2.4.5	Univerbizace	29
5.2.4.6	Překrucování	29
5.2.4.7	Metaforizace	29
5.2.4.8	Metonymizace	29
5.2.4.9	Víceslovná pojmenování	30
5.2.4.10	Přejímání	30
5.2.5	Míra expresivity v lékařské mluvě	31
5.2.6	Interslangové výrazy	32
5.2.7	Profesionalismy	32
6	SLOVNÍK SLANGISMŮ	33
6.1	USPOŘÁDÁNÍ SLOVNÍKU	33
6.2	SLOVNÍK	33
	ZÁVĚR	42
	RESUMÉ	44
	SEZNAM LITERATURY	45
	SEZNAM GRAFŮ	47
	PŘÍLOHY	I

SEZNAM ZKRATEK

ČL – Český lékopis

dok. – vid dokonavý

lékár. – lékárnictví

LP – léčivé přípravky

m. – rod mužský

med. – lékařství

MS – magistraliter příprava na základě receptu (individuálně vyráběný lék v laboratoři pro konkrétního pacienta)

ned. – vid nedokonavý

PharmDr. – doktor farmacie

piv. – pivovarnictví

pomn. – pomnožné substantivum

s. – rod střední

ž. – rod ženský

1 ÚVOD

Již odedávna bojuje lidské tělo se spoustou nemocí, s nimiž se však díky léčivým přípravkům dokázalo vyrovnat. Proto je návštěva lékárny pro většinu z nás běžným krokem při výskytu zdravotních potíží. Převážná část z nás se nejdříve obrátí s žádostí o pomoc přímo na lékárníky, než navštíví specializovaného lékaře.

Přestože farmaceutický obor patří k nejstarším profesím, o povolání lékárníků se toho ví doposud poměrně málo. Tento fakt byl společně s motivací poznat blíže lékárenské prostředí jedním z důvodů pro volbu tématu této bakalářské práce, kterým je analýza mluvy lékárníků. Jak je již zmíněno v názvu práce, jedním z hlavních cílů je sestavení slovníku. Ten se skládá ze sebraného slangového výraziva, jež je typické pro toto pracovní prostředí a nebylo doposud hlouběji prozkoumáno. Skutečnost, že je mluva lékárníků veřejnosti doposud poměrně skrytá, byla další důležitou motivací pro volbu tohoto tématu.

V bakalářské práci je přiblíženo slangové výrazivo z farmaceutického prostředí, které je v praktické části analyzováno z různých jazykových hledisek. Shromážděný jazykový materiál je rozdělen do sémantických a onomaziologických skupin, přičemž lze v praktické části nalézt porovnání z hlediska jejich produktivity. Dále jsou v praktické části slangismy zkoumány podle slovnědruhové příslušnosti, formy pojmenování a míry expresivity.

Teoretická část bakalářské práce je zaměřena na teoretické aspekty sociolektu. Kromě bližšího náhledu na vysvětlení tohoto pojmu se zde nachází i popis etymologie slova slang. Nelze opominout ani další část této práce, kde jsou přiblíženy způsoby tvoření slangových výrazů a vymezena stratifikace národního jazyka. Nedílnou součástí teoretické části je ovšem charakteristika zkoumaného pracovního prostředí a pasáž o historii této nepostradatelné profese.

1.1 STANOVENÍ HYPOTÉZ

V průběhu sběru slangového výraziva a sepisování bakalářské práce byly vytyčeny následující hypotézy. Vzhledem k odbornému zaměření profese lékárníků předpokládáme, že budou v jazykovém materiálu hojně zastoupeny professionalismy.

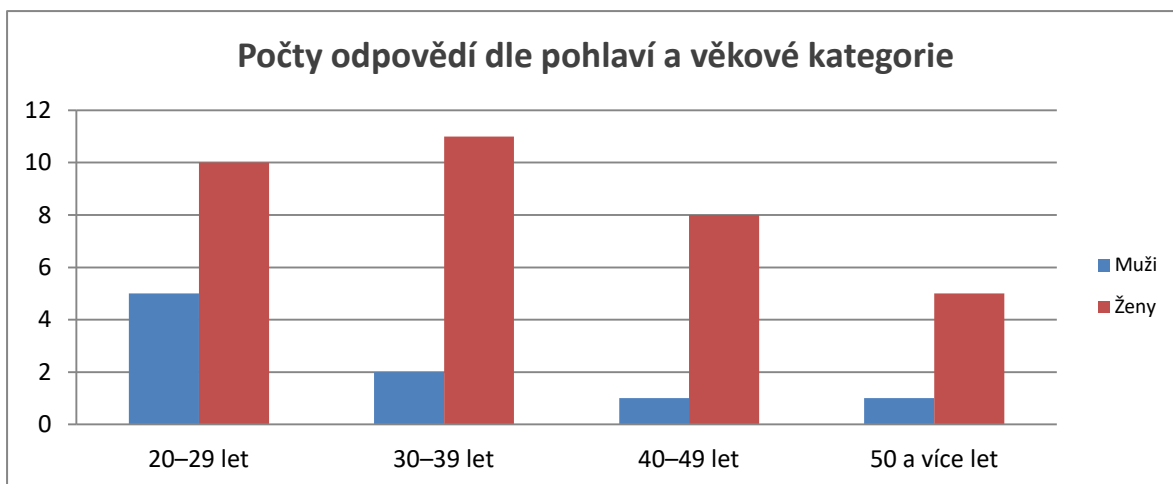
S tím souvisí hypotéza o malém zastoupení expresivních výrazů v analyzovaném materiálu.

S faktem, že farmaceutický obor je úzce spjat s profesí lékařskou, je spjata hypotéza o výskytu interslangismů, jež jsou zastoupeny ve zmíněných pracovních prostředích. Následujícím stanoveným předpokladem je hojný výskyt jednoslovných výrazů vzniklých na základě onomaziologických postupů univerbizace či mechanického krácení, za účelem jazykové úspornosti a věcnosti ve vyjadřování. Poslední hypotéza se týká slovnědruhově příslušnosti slangových výrazů. V tomto ohledu je ve zkoumaném jazykovém materiálu předpokládán hojný počet substantiv.

1.2 VLASTNÍ METODOLOGIE VÝZKUMU

Nedílnou součástí této bakalářské práce byl sběr jazykového materiálu z farmaceutického prostředí. Sběr byl započat v červenci roku 2021 a dokončen v listopadu téhož roku. Před shromážděním slangového výraziva lékárníků bylo vhodné nahlédnout do odborné literatury pro studenty farmacie či do dostupných farmaceutických časopisů. Během procesu hlubšího prozkoumání lékárenského prostředí a mluvy v něm užívané byla využita metoda excerpce, jež posloužila zejména k sestavení dotazníku.

Po bližším nastudování lékárenského výraziva a seznámením se s lékárenským prostředím byl zahájen sběr jazykového materiálu, při němž byly použity následující metody. Prvotním úkolem bylo oslovení lékárníků s žádostí o vyplnění dotazníku, který byl farmaceutům podán při osobním setkání v papírové podobě. V případě oslovení farmaceutů prostřednictvím elektronické komunikace byl formulář zaslán formou on-line. Zmíněné verze dotazníku zodpovědělo 43 respondentů z Karlovarského kraje, města Plzně, Prahy a Hradce Králové, přičemž bylo shromážděno celkem 172 slangismů. Při selektování respondentů z obou verzí dotazníků, které jsou přiloženy v závěru práce, byla zjištěna jednoznačná převaha žen, jež tvoří 79 % dotázaných. Mužům tak připadá zbylých 21 %. Zajímavé bylo také zjištění věkové kategorie respondentů. Největší zastoupení je zaznamenáno ve věkové kategorii 20–29 let a 30–39 let.

Graf 1: Počty odpovědí dle pohlaví a věkové kategorie (zdroj: vlastní)

Další metodou výzkumu byl polostrukturovaný rozhovor s lékárníci z Karlovarského kraje, zejména z města Ostrov nad Ohří a z Karlových Varů. Hlavním bodem tohoto rozhovoru byl především sběr slangového výraziva typického pro lékárenské prostředí, a dále poskytnutí hlubších poznatků o chodu lékáren a komunikaci lékárníků s pacienty.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 STRATIFIKACE NÁRODNÍHO JAZYKA

„Národní jazyk představuje soubor integrovaných výrazových prostředků vymezený územně, uvnitř diferencovaný funkčně a teritoriálně, stratifikovaný sociálně.“¹ O útvaru národního jazyka lze hovořit jako o jazykové struktuře s jednou či několika funkcemi. Čeština, která se jakožto slovanský jazyk řadí mezi jazyky flexivní, zahrnuje útvary strukturní a nestrukturní.

V případě členění jazyka lze hovořit o členění vertikálním a horizontálním, přičemž se tyto diference zčásti překrývají a vrství se na sebe. V prvním případě se jedná o diferenciaci funkční a sociální, v případě druhém lze označit diferenciaci jazyka za regionální, územní. Aby se členění národního jazyka lépe odlišilo, užívá se pro diferenciaci vertikální pojmu stratifikace neboli rozvrstvení. „Výraz diference slouží pro odlišení horizontální.“²

2.1.1 STRUKTURNÍ ÚTVARY NÁRODNÍHO JAZYKA

Do strukturních útvarů národního jazyka se řadí čeština standardní a nestandardní. Dalšími podtypy těchto útvarů jsou interdialekty, dialekty, spisovná čeština a obecná čeština.

2.1.1.1 STANDARDNÍ ČEŠTINA

Standardní čeština spadá do regulované komunikační sféry národního jazyka. Jejím útvarem je spisovná čeština a její mluvená podoba, kterou se rozumí čeština hovorová. Někteří lingvisté však spisovnou češtinu nahrazují pojmem *standard*. „Rozumí se jím celospolečenský útvar jazykový s vyšší komunikační funkcí (než např. obecná čeština), a to základu spisovného nebo nespisovného (tzv. „třetí standard“), avšak i tak plnění celospolečenské funkce.“³

¹ ČECHOVÁ, M. *Současná česká stylistika*. Praha: ISV, 2003. s. 45.

² ČECHOVÁ, M., KRČMOVÁ, M. a MINÁŘOVÁ, E. *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. s. 59.

³ ČECHOVÁ, M. *Současná česká stylistika*. Praha: ISV, 2003. s. 48.

2.1.1.1.1 SPISOVNÁ ČEŠTINA

Spisovnou češtinou se chápe kodifikovaný útvar českého národního jazyka, který má národně reprezentativní funkci.⁴ Užívá se jí jak v projevech písemných, zejména v úředních dokumentech, tak v oficiálním mluveném projevu a veřejnoprávních médiích. Jedná se tedy o soustavu pravidel, jejichž dodržování je v určité komunikaci závazné, přičemž norma neurčuje jen, jak se má psát, ale předepisuje také správnou výslovnost.⁵ Psaná forma je kodifikována zejména v *Pravidlech českého pravopisu* a slovnících spisovné češtiny.

Mluvenou podobou spisovného národního jazyka je čeština hovorová, které se užívá v méně oficiálních mluvených projevech. Hovorové výrazy již mají různou míru „nespisovnosti“ oproti výrazům spisovné češtiny v užším smyslu.⁶ Hovorová čeština plní dvojí funkci, a to jednak tím, že je nástrojem dorozumívání pro ty, kteří využívají výhradně spisovného jazyka, a jednak funguje jako nástroj běžného dorozumívání.⁷

Další vrstvou spisovné češtiny jsou jazykové prostředky knižní, jež se uplatňují především v umělecké tvorbě a jsou již pocítovány jako vysoce spisovné výrazy. Nelze však opominout ani neutrální vrstvu spisovné češtiny, jíž se využívá rovněž v psaných projevech.

2.1.1.1.2 NESTANDARDNÍ ČEŠTINA

Nestandardní češtinou se rozumí nespisovné útvary národního jazyka. Řadí se sem obecná čeština, dialekty a interdialekty.

2.1.1.2.1 DIALEKT

Dialekt neboli nářečí je teritoriálně omezený nespisovný jazykový útvar.⁸ Nářečí jsou však v dnešní době už na ústupu a v Čechách se významněji udržela jen v okrajových oblastech, jako je Chodsko či Podkrkonoší. Lze ho stále nalézt na území Moravy, kde se udržují tři tradiční dialekty, a to nářečí hanácké, moravskoslezské a lašské. Pojmu nářečí se užívá zejména pro malé oblasti.

⁴ KOL. *Slovník nespisovné češtiny*. Praha: Maxdorf, 2006. s. 11.

⁵ Ibidem

⁶ Ibidem

⁷ ČECHOVÁ, M. *Stylistika současné češtiny*. Praha: ISV, 1997. s. 40.

⁸ KOL. *Slovník nespisovné češtiny*. Praha: Maxdorf, 2006. s. 11.

2.1.1.2.2 INTERDIALEKT

Interdialektu (nadráječního celku) se užívá oproti dialektu na větším území, kde se drobné rozdíly vyrovnávají.⁹ „Ze středočeského interdialektu v minulosti vznikla dnešní spisovná čeština.“¹⁰ Interdialekty dnes představují základ městské mluvy a vyskytují se zejména v mluvě mladší či střední generace.¹¹ Slouží zejména k soukromé a poloveřejné komunikaci, u nichž se nepředpokládá stylová diferenciaci. Za nejvýznamnější interdialekt je považována obecná čeština.

2.1.1.2.3 OBECNÁ ČEŠTINA

Obecná čeština je nejobvyklejším útvarem, který slouží k běžnému dorozumívání. Jako útvar národního jazyka je tedy interdialektového typu a typu standardu s vyšší komunikační funkcí.¹² Lze tedy říci, že je nedílnou součástí mluvené řeči každodenního života. Užívá se jí na celém území Čech a značné části Moravy.

2.1.2 NESTRUKTURNÍ ÚTVARY NÁRODNÍHO JAZYKA

Charakteristikou nestrukturních útvarů národního jazyka je zejména to, že nemají úplnou jazykovou strukturu a spadají do sféry polooficiálních a neoficiálních mluvených projevů lidí vázaných stejným pracovním prostředím nebo stejnými zájmy. „Mluvenost je tedy jejich základním rysem.“¹³ Jedná se o slovní zásobu vymezenou sociálně a lze ji označit za polouťvar národního jazyka. Mezi tyto polouťvary se řadí profesní mluva, slang a argot, které se někdy označují jako sociolektismy.

2.1.2.1 ARGOT

Argot jakožto typ sociolektu „je chápán jako specifická lexikální vrstva příznačná pro neoficiální ústní komunikaci sociálních skupin v oblasti činnosti společensky nežádoucí

⁹ KOL. *Slovník nespisovné češtiny*. Praha: Maxdorf, 2006. s. 11.

¹⁰ *Ibidem*

¹¹ ŠÍPKOVÁ, M., 2017. Interdialekt. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. [cit. 27. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/INTERDIALEKT>.

¹² ČECHOVÁ, M. *Současná česká stylistika*. Praha: ISV, 2003. s. 51.

¹³ ČECHOVÁ, M., KRČMOVÁ, M. a MINÁŘOVÁ, E. *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. s. 66.

až škodlivé.“¹⁴ Pro příklad lze uvést argot vězňů, narkomanů, zlodějů apod. Mnohé starší argotismy však již zobecněly (např. vězení – *basa, chládek, kriminál, loch, lapák* aj.).¹⁵

2.1.2.2 SOCIOLEKT

Sociolekt je poměrně novým pojmem, který lze považovat za souhrnné označení polouťvarů národního jazyka. V tomto případě lze hovořit o lexikálních prostředcích sociolektů, tzv. sociolektismech. Ačkoliv se sem mnohdy řadí profesní mluva, slang a argot, *Nový encyklopedický slovník češtiny* mezi tzv. sociolektismy řadí jen slangismy a professionalismy.

2.2 VYMEZENÍ POJMU SLANG

Slang je řazen mezi nespisovné útvary národního jazyka. Slovo slang je však poměrně náročné jednoznačně definovat z důvodu rozdílnosti v chápání tohoto jazykovědného pojmu z pohledů jednotlivých lingvistů, a to jak u nás, tak i v zahraničí. Vedle pojmu slang se v odborné literatuře vyskytují synonymní termíny, kterými jsou sociální nářečí, speciální nářečí, společenská mluva, profesní mluva aj.

Příruční mluvnice češtiny a Akademický slovník cizích slov definují slang následovně: „Slang je soubor slov a frází užívaných skupinou lidí spojených stejným zájmem, eventuálně též profesí.“¹⁶ Šíře chápe slang Lumír Klimeš, podle něhož je slang „druh nespisovného jazyka (mluva) příslušníků určitého zaměstnání (profesionální slang) nebo určité, společensky kladně nebo neutrálně hodnocené skupiny lidí spojených určitým zájmem (skupinový slang).“¹⁷

K podobné definici se přiklání také Jaroslav Hubáček, podle něhož lze definovat slang jako „svébytnou součást národního jazyka, jež má podobu nespisovné vrstvy speciálních pojmenování realizované v běžném (nejčastěji polooficiálním a neoficiálním) jazykovém styku lidí vázaných stejným pracovním prostředím nebo stejnou sférou zájmů a sloužící specifickým potřebám jazykové komunikace věcné i jako prostředek vyjádření příslušnosti

¹⁴ KOL. *Nový encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2016. s. 1725.

¹⁵ ČECHOVÁ, M., KRČMOVÁ, M. a MINÁŘOVÁ, E. *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. s. 66.

¹⁶ KOL. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012. s. 94.

¹⁷ KLIMEŠ, L. *Komentovaný přehled výzkumu slangu v Československu, v České republice a ve Slovenské republice v letech 1920–1996*. Plzeň: ZČU, 1997. s. 4.

k prostředí či k zájmové sféře.“¹⁸ Jaroslav Hubáček tak definuje slang podobně jako František Oberpfalcer.

Podle Františka Oberpfalcera, zakladatele moderního českého bádání o slangu, je slang „znakem příslušnosti k dané společenské skupině. Zpravidla je to také projev jistého jazykového sportu.“¹⁹ F. Oberpfalcer mimo jiné odlišil slang a argot na základě jejich sociálních rozdílů (řeč zločinců z povolání x „jazyky ostatních sociálních skupin“).²⁰

Slangem se také blíže zabývá česká lingvistka Marie Čechová, podle níž je hlavním principem slangu „pojmenovací postup na základě podobnosti (metafora), někdy ovšem na první pohled ne zcela průhledný, z postupů slovtvorných hojně zkracování slov nebo redukování víceslovných pojmenování na jedno slovo (tzv. univerbizace, ta je nicméně rysem běžně mluveného jazyka vůbec). Slang využívá i zvukových osobitostí: intonace, tempa, dynamiky řeči.“²¹

2.2.1 ETYMOLOGIE SLOVA SLANG

Slang bývá vědecky zkoumán netradičními přístupy, které jsou typické pro jazykovědnou disciplínu zvanou sociální dialektologie.²² Podle Jaroslava Hubáčka se slovo slang objevilo v literatuře asi v polovině 18. století v Anglii a označovalo původně jazyk vulgární. Jeho původ lze předpokládat z anglického slova *s'language* (= něčí jazyk).²³ Pro příklad je možno uvést *pharmacist's language* = mluva lékárníků. Hubáček ve své publikaci dále odkazuje na jednotlivé lingvisty, kteří se slangem zabývali.

Prvním zmíněným lingvistou je například sovětský lingvista M. M. Makovskij, který se přiklání k výkladu, že slovo slang pochází z cikánštiny nebo ze severoanglických dialektů. Podle E. Partridga však může být tento pojem norského původu.

¹⁸ HUBÁČEK, J. *Výběrový slovník českých slangů*. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2003. s. 3–4.

¹⁹ OBERPFALCER, F. Argot a slangy. In: *Československá vlastivěda 3*. Praha: Sfinx, 1934. s. 374.

²⁰ ČECHOVÁ, M., KRČMOVÁ, M. a MINÁŘOVÁ, E. *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. s. 67.

²¹ ČECHOVÁ, M. *Současná česká stylistika*. Praha: ISV, 2003. s. 55.

²² HUBÁČEK, J. *O českých slanzích*. 2. dopl. a přeprac. vyd. Ostrava: Profil, 1981. s. 9.

²³ *Ibidem*

František Kopečný pak uvádí, že slang je anglické slovo skandinávského původu a lze ho pokládat za dějové jméno k pojmu *sling* (v překladu *vrhat* či *házet*). Tento pojem byl poprvé doložen roku 1758 a označoval původně zvláštní zpěvavý a lstivý jazyk žebráků.²⁴

2.2.2 SLANG A PROFESNÍ MLUVA

Slangem se rozumí „mluva lidí, kteří vykonávají stejné zaměstnání, nebo kteří patří do stejné zájmové skupiny“.²⁵ Pro slangovou slovní zásobu je charakteristická proměnlivost, a to zejména snaha o uplatnění jazykové hry, synonymičnost, expresivnost a metaforičnost. Slangismy se jeví jako nespisovné výrazy a v dané skupině tyto názvy mohou posílit interpersonální vztahy.²⁶

Oproti tomu je pro profesní mluvu typická zejména významová jednoznačnost a tendence k jednoslovnému pojmenování, tudíž zde dochází jen k malé synonymnosti.²⁷ Ve slangu profesionálním dochází také k malé proměnlivosti a slovní zásoba je relativně ustálená. Poměrně málo se lze v profesní mluvě setkat s expresivností. „Pojmenovací jednotky profesionálního slangu mají někdy blízko k termínům a v některých případech mohou proniknout i do terminologie.“²⁸ Za profesionalismy se tak považují nespisovné názvy terminologické povahy motivované zejména snahou o úspornost a jednoznačnost v komunikaci daného prostředí.²⁹ Pro profesní mluvu je tedy příznačné označení funkční jazyk, který slouží praktické odborné komunikaci bez zřetele k sociálnímu zařazení účastníků komunikace.³⁰

2.2.3 EXPRESIVITA VE SLANGU

Expresivita je „chápána jako jeden z charakteristických jazykových aspektů slangu“.³¹ Uplatňuje se především ve slangu zájmovém, kterého se užívá v neformální či poloformální komunikaci, a jeví se zde jako faktor konstituující. Motivací pro vznik

²⁴ HUBÁČEK, J. *Malý slovník českých slangů*. 1. vyd. Ostrava: Profil, 1988. s. 6.

²⁵ KLIMEŠ, L. *Komentovaný přehled výzkumu slangu v Československu, v České republice a ve Slovenské republice v letech 1920–1996*. Plzeň: ZČU, 1997. s. 6.

²⁶ KOL. *Nový encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2016. s. 1724.

²⁷ KOL. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012. s. 94.

²⁸ KLIMEŠ, L. *Komentovaný přehled výzkumu slangu v Československu, v České republice a ve Slovenské republice v letech 1920–1996*. Plzeň: ZČU, 1997. s. 7.

²⁹ KOL. *Nový encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2016. s. 1724.

³⁰ VONDRAČEK, M. Funkční diferenciacie slangu a profesní mluvy. In: *Sborník přednášek z 7. konference o slangu a argotu v Plzni 24.–25. září 2003*. Plzeň: PF ZČU, 2003. s. 18.

³¹ CHÝLOVÁ, H. K expresivitě ve slangu. In: *Sborník přednášek z 8. konference o slangu a argotu konané v Plzni ve dnech 26.–27. února 2008*. Plzeň: PF ZČU, 2008. s. 92.

expresivních slangových výrazů je zejména snaha o jazykovou hravost a vyjádření emocí uživatelů daného slangu. Oproti tomu v profesním slangu se lze s expresivitou setkat jen ve značně omezené míře.

I přes tyto rozdíly je slang obecně považován za expresivní složku běžně mluveného jazyka. Je ovšem důležité, z jakého úhlu na expresivitu nahlížíme. V lexikálním plánu jazyka se uplatňuje expresivita inherentní, kterou lze identifikovat i bez znalosti kontextu. Výrazy s adherentní expresivitou se v určitém kontextu ustálily postupně rozčleněním a přenesením základního významu.³² V případě nahlížení ke slangu zvenčí působí slangismy vždy jako nositelé adherentní expresivity. Mluví tak „vyjadřuje užitím sociolektismu svou příslušnost ke skupině, svou znalost prostředí a kontextu, osvědčuje svou jazykovou kreativitu.“³³

U některých původně expresivních slangismů se však postupným vývojem stírá inherentní expresivita a tyto slangové výrazy se stávají neutrálními. Neutrální slangismy se dále dostávají do interslangového výraziva či mohou dokonce proniknout do češtiny obecné nebo hovorové.

2.3 ZPŮSOBY TVOŘENÍ SLANGOVÝCH VÝRAZŮ

Při tvoření slangového výraziva se uplatňují stejné onomaziologické postupy, jako je tomu u ostatní slovní zásoby. Mezi základní onomaziologické postupy patří postup transformační (slovotvorný) a postup transpoziční (neslovotvorný). „V prvním případě se slangové názvy tvoří odvozováním, skládáním a jinými způsoby (zkracováním, mechanickým krácením a překrucováním), v druhém případě se pojmenovávacími postupy rozumí tzv. sémantické tvoření (metaforické a metonymické přenášení), tvoření názvů víceslovných (sousloví, frazeologických spojení) a přejímání.“³⁴ Zmíněné způsoby tvoření slov jsou sledovány u jednotlivých slovních druhů. Slovní druhy ovšem nejsou zastoupeny rovnoměrně. Centrální postavení mají podstatná jména, naopak nově utvořená slangová jména přídavná, slovesa a příslovce jsou zastoupena málo.

³² KRÍSTEK, M., 2017. Expresivum. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. [cit. 19. 02. 2022]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/EXPRESIVUM>.

³³ CHÝLOVÁ, H. K expresivitě ve slangu. In: *Sborník přednášek z 8. konference o slangu a argotu konané v Plzni ve dnech 26.–27. února 2008*. Plzeň: PF ZČU, 2008. s. 92.

³⁴ HUBÁČEK, J. *O českých slanzích*. 2. dopl. a přeprac. vyd. Ostrava: Profil, 1981. s. 163.

2.3.1 POSTUPY TRANSFORMAČNÍ

Postupy transformačními se rozumí odvozování (derivace), skládání (kompozice), zkracování (abreviace), mechanické krácení a překrucování.

2.3.1.1 DERIVACE

Pro derivaci neboli odvozování je příznačné, že se realizuje jen prostřednictvím slootovorného formantu, přičemž se uplatňují zejména přípony produktivní. „Slangová odvozená podstatná jména tvoří slootovorné kategorie (jména činitelská, konatelská, nositelů a vlastností, přechýlená prostředků, zdrobnělá a zveličelá, místní, dějová, výsledků děje a vlastností) a kategorie významové (názvy osob, zvířat, prostředků – pracovních nástrojů, strojů, pomůcek a materiálů, názvy místní, dějové, výsledků dějů a vlastností).“³⁵

U podstatných jmen jsou nejfrekventovanější a nejproduktivnější přípony -ák (*druhák, nádražák, obvodák* aj.), -ař/-ář (*stopař, zubař, házenkář* aj.), -ka (*dodávka, kopírka, záchranka* aj.), -čka (*vloupačka, vlečka, zvedačka* aj.) a přípona -ní (*načasování, chataření, kopání* aj.). Pro slovesa jsou typické odvozovací přípony -ova- (*nárokovat, bodovat, faulovat* aj.) a -i- (*lanařit, krátit, zubařit* aj.). Přídavná jména se nejčastěji odvozují příponami -ský (*stavařský, silničářský, záchranářský* aj.), -ový (*tutový, blokový, elektroprůmyslový* aj.), -cí (*rolovací, koníčkovací* aj.) a -ký (*sokolovský, študácký, škodovácký* aj.).

2.3.1.2 KOMPOZICE

Kompozice neboli skládání se považuje za méně častý způsob tvoření slangového výraziva. Motivací tohoto slootovorného způsobu je především snaha o jednoslovné pojmenování (univerbizaci), které se projevuje zejména v jazyce mluveném. Tohoto postupu se užívá hlavně tam, kde je předlohou víceslovné pojmenování (sousloví nebo spojení slov).³⁶ Velmi časté jsou slangové složeniny hybridní, které využívají mezinárodních slovních základů typu auto, elektro, foto, gramo, moto aj. (*autooprava, elektropřístroj, fotosnímek, gramodeska, motokolo*) a tvoří přechod k názvům odborným.³⁷

³⁵ HUBÁČEK, J. *Onomaziologické postupy ve slovní zásobě slangů*. 1. vyd. Praha: SPN, 1971. s. 6–7.

³⁶ HUBÁČEK, J. *O českých slanzích*. 2. dopl. a přeprac. vyd. Ostrava: Profil, 1981. s. 166.

³⁷ Ibidem

2.3.1.3 ABREVIACE

Prostřednictvím postupu zkracování vznikají slangová slova zkratková či iniciálové zkratky. Jedná se o tvoření slov z několikaslovných sdružených pojmenování. „V oblasti slangů se používá zvláště proto, že umožňuje zachovat odborné označení a zároveň vyhovuje pojmenovávacím záměrům pro slang charakteristickým: významové zřetelnosti a vyjadřovací jednoduchosti.“³⁸

Častěji se vyskytují zkratková slova, která vznikají s cílem imitovat skutečná slova. Pro příklad lze uvést slova *diamant*, *vozba*, *brt*, *umprum* či *bezákl*. U iniciálových zkratk je především o jejich běžné využití v mluvených projevech. Za typické iniciálové zkratky lze považovat například *elvéte*, *obé*, *opuj* aj.

2.3.1.4 MECHANICKÉ KRÁCENÍ

Podstatou mechanického krácení je snaha o kratší a zvukově zjednodušené vyjádření. Mezi základní znaky takto vzniklých slov patří menší počet slabik, zjednodušené souhláskové skupiny a tendence k tvoření slabik otevřených. U některých případů je možno rozlišit i dva stupně zkracování, např. (deskriptiva) – *deskripce* – *deska*, (francouzština) – *franina* – *fráňa*, (přírodopis) – *přírodák* – *příraz*.³⁹ „Jako slovotvorný postup je mechanické krácení pro slangy typické.“⁴⁰

2.3.1.5 PŘEKRUCOVÁNÍ

Při využití postupu překrucování bývá význam slova pouze modifikován, nikoliv měněn. Hlavní motivací pro tvoření výrazů tímto slovotvorným způsobem může být snaha o zvukové zvýraznění nebo odlišení slova, jazyková hravost či možnost dvojího chápání významu slova (např. *jasan*, *štígro*, *bobina* aj.).

2.3.2 POSTUPY TRANSPOZIČNÍ

V případě postupů transpozičních se jedná o tzv. sémantické tvoření slov, vznik víceslovných pojmenování a přejímání slov z cizích jazyků.

³⁸ HUBÁČEK, J. *Onomaziologické postupy ve slovní zásobě slangů*. 1. vyd. Praha: SPN, 1971. s. 27.

³⁹ Ibidem, s. 28.

⁴⁰ Ibidem, s. 28.

2.3.2.1 SÉMANTICKÉ TVOŘENÍ SLOV

Podstatou sémantického tvoření slov je přenášení slovního významu, přičemž dochází ke zvyšování počtu významů slov. Do této kategorie spadá hlavně přenášení metaforické, méně i metonymické.

2.3.2.1.1 METAFORICKÉ PŘENÁŠENÍ

Motivací pro tvoření slov pomocí metaforizace je především snaha o vyjádření nové skutečnosti. Tento postup slangového pojmenování se ve spisovném jazyce, v obecné češtině a méně často i v místním nářečí užívá poměrně často, zejména pro vyjádření expresivity. „Onomaziologickým příznakem metaforického přenášení bývá podobnost v celkovém vzhledu, v určitém nápadném nebo důležitém znaku, barvě, velikosti, tvaru apod.“⁴¹

2.3.2.1.2 METONYMICKÉ PŘENÁŠENÍ

Metonymizace je ve slanzích méně častým způsobem sémantického tvoření.⁴² Motivací tohoto postupu je přenesení slova na jinou věc nebo představu na základě věcné, zvláště vnitřní souvislosti.⁴³ Vyskytuje se zde především snaha o jednoslovné pojmenování. Vyjádření expresivity se uplatňuje jen zřídka, a to z hlediska kontextového využití.

2.3.2.2 TVOŘENÍ VÍCESLOVNÝCH POJMENOVÁNÍ

Víceslovné pojmenování lze zařadit již do syntaktického tvoření slov. Víceslovná spojení zde pouze nabývají nového významu. Pod tímto slovotvorným postupem si lze tedy představit sousloví (pojmenování sdružená) a frazeologické tvoření, kterého se užívá častěji.

2.3.2.2.1 POJMENOVÁNÍ SDRUŽENÁ

Tvoření sousloví se ve slanzích objevuje jen okrajově. Důvodem je častý přechod slangových sdružených pojmenování mezi pojmenování odborná. Motivací pro tvoření sousloví je potřeba věcného pojmenování. Často se zde také uplatňuje přenášení slovního významu.

⁴¹ HUBÁČEK, J. *Onomaziologické postupy ve slovní zásobě slangů*. 1. vyd. Praha: SPN, 1971. s. 30.

⁴² HUBÁČEK, J. *O českých slanzích*. 2. dopl. a přeprac. vyd. Ostrava: Profil, 1981. s. 169.

⁴³ ČECHOVÁ, M. *Čeština – řeč a jazyk*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 2011. s. 65.

2.3.2.2 FRAZEOLISMY

Pod frazeologickým spojením se rozumí vazebná spojení slov, v nichž zpravidla alespoň jedno slovo ztrácí svůj vlastní význam anebo nabývá významu nového (často přeneseného).⁴⁴ Pro frazeologismy je dále specifické především to, že vždy obsahují sloveso, které je ve funkci řídicího členu, a vyjadřují určitou činnost.

2.3.2.3 PŘEJÍMÁNÍ

Hlavními důvody přejímání slov z cizích jazyků jsou snaha o zachování specifických pojmů v určitém prostředí, nedostatečně propracovaná domácí terminologie nebo snaha po odlišnosti vyjádření. Jedná se tedy jen o adaptaci cizího názvu do domácího jazyka, nikoliv o tvoření nových slov. V češtině je nejčastější výskyt názvů přejatých z němčiny, menší část pak tvoří výrazy přejaté z angličtiny, ruštiny a omezeně z jiných jazyků.

⁴⁴ HUBÁČEK, J. *Onomaziologické postupy ve slovní zásobě slangů*. 1. vyd. Praha: SPN, 1971. s. 38.

3 HISTORIE LÉKÁRENSTVÍ V ČECHÁCH

„Léčení nemocného těla je pravděpodobně tak staré jako lidstvo samo, proto mezi jednu z nejstarších profesí patří vedle povolání lékaře i profese lékárnická.“⁴⁵ První veřejná lékárna byla zřízena již v roce 754 v Bagdádu.⁴⁶ V českých zemích je však možno nalézt nejstarší zmínku o této profesi až v roce 1135, kdy byla založena první pražská lékárna v Týnském dvoře.

První jména lékárníků jsou u nás známa z druhé poloviny 13. století. V tomto období dorazili do Prahy tzv. apatykáři italského původu, a to díky vzrůstajícím stykům se zahraničím. Jméno nejznámějšího pražského lékárníka se však objevuje až ve 14. století. Angelus de Florencia si roku 1347 zřídil svou lékárnu na Malém náměstí v domě zvaném V Ráji. Po jeho smrti, roku 1408, převzal lékárnu jeho synovec Ludovicus z Florencie, známý též pod lidovým jménem Lojza apotékář, jenž byl dvorním lékárníkem krále Václava IV.⁴⁷ Lékárníci se však neusazovali jen v Praze, ale i v dalších městech na našem území. Ze 14. století lze dohledat zmínky například v Litoměřicích, Litomyšli, Brně a v Olomouci. V Plzni je první zpráva o lékárně zaznamenána v roce 1512, jejímž zřizovatelem byl pravděpodobně lékárník Vavřinec apotékář, o němž hovoří listina z roku 1508. „Teprve hospodářský rozvoj v 16. století podmínil i znatelné rozšíření sítě lékáren, která se v další době zvolna rozrůstala.“⁴⁸

„Pro rozvoj lékárenství měl velký význam vznik pražské univerzity a lékařské fakulty roku 1348.“⁴⁹ Zakladatel univerzity, Karel IV., vydal na počátku vlády, v roce 1352, zdravotní řád *Statuta physicorum apothecariorum et medicorum* týkající se činnosti lékařů a lékárníků. V řádu byly kromě cen a sazeb za léčiva upraveny také vztahy všech jedinců, kteří se podíleli na léčení pacientů. Lékařům bylo zakázáno pěstovat obchodní vztahy s lékárníky, provozovat lékárnu či posílat nemocné do konkrétní lékárny. „Tato opatření se však v praxi příliš nedodržovala a k důslednému oddělení obou profesí došlo až v 18. století.“⁵⁰

⁴⁵ CHÝLOVÁ, H. Lékárenský slang. In: *Sborník přednášek z 5. konference o slangu a argotu v Plzni 7.–9. února 1995*. Plzeň: PF ZČU, 1995. s. 102.

⁴⁶ Ibidem

⁴⁷ KOCOUREK, J. a PODHORSKÝ, M. *Stará řemesla*. Olomouc: Agentura Rubico, s. r. o., 2017. s. 78.

⁴⁸ SOLICH, J. *Lékárenství: učebnice pro farmaceutické fakulty*. Praha: Avicenum, 1986. s. 32.

⁴⁹ KOCOUREK, J. a PODHORSKÝ, M. *Stará řemesla*. Olomouc: Agentura Rubico, s. r. o., 2017. s. 78.

⁵⁰ Ibidem

Mezi další významný spis patří bezpochyby *Lumen apothecariorum*, jehož autorem je Quirika de Augustis. Roku 1496 byl tento spis přeložen bakalářem pražské univerzity Matějem z Mýta. „Překlad se pak pod názvem *Světlo Apatekářův* stal základem vznikajícího českého farmaceutického názvosloví.“⁵¹

Zlatým věkem vývoje medicíny a lékárenství je ovšem 17. století. K tomuto vývoji výrazně přispěl lékař, alchymista a filosof známý pod jménem Paracelsus. Svými poznatky, naukami a teoriemi o ovlivnitelných procesech chemickými látkami v organismu člověka položil základy novým směrům v medicíně, zejména ve farmaceutické chemii.

O vývoj medicíny a lékárenství se však zasloužil také Oswald Croll, jež v roce 1609 napsal knihu pod názvem *Basilica chemica*, kterou lze považovat za první učebnici chemie. K léčivům organického původu tak přibýly nové přípravky a jejich výroba přinesla lékárníkům znalosti též z oblasti anorganické přírody a chemie.⁵²

„Svou stopu ve vývoji farmacie zanechalo i národní obrození, a to zejména v oblasti lékárnické terminologie.“⁵³ Pro příklad lze uvést slovo *hoj*, které označovalo lék k zevnímu užití, či název *lékostrojci*, což bylo označení pro samotné lékárníky. Kromě lékárnické terminologie se v průběhu 19. století začaly objevovat i česky psané odborné statě v *Časopise lékařův českých pro lékaře, ranhijoče a lékárníky*. Významným je také rok 1885, ve kterém vydal lékárník Dr. Alois Janouš knihu *Nauka o způsobu předpisování a skladbě léků v receptech lékařských*, která vyplnila dosud chybějící mezeru v oblasti českých učebnic farmakologie.

Za základní farmaceutické dílo normativního charakteru je však považován lékopis, kterým se lékárníci řídí dodnes při výrobě léků a jejich kontrole, uchování, dávkování či výdeji. První lékopis v Evropě byl sepsán již koncem 13. století v Bologně. „Pro ‚moderní‘ lékárenství druhé poloviny 18. století se stal podstatným lékopis *Pharmacopoea Austriaco provincialis*, česky *Rakouská provinciální farmakopea*, jenž byl vydán roku 1774 a obsahoval již jednoduché předpisy k výrobě chemických léčiv.“⁵⁴

⁵¹ KOCOUREK, J. a PODHORSKÝ, M. *Stará řemesla*. Olomouc: Agentura Rubico, s. r. o., 2017. s. 78.

⁵² Ibidem, s. 80.

⁵³ Ibidem, s. 80.

⁵⁴ Ibidem, s. 80.

3.1 TYPY LÉKÁREN A JEJICH USPOŘÁDÁNÍ

V historii lékárenství se vyskytuje více druhů lékáren, které se dělí podle svého umístění či jejich provozovatele. V druhém případě se jedná o lékárny veřejné, které zakládala města nebo soukromé osoby, a lékárny měšťanské, které zřizovali přímo lékárníci s měšťanským právem a s privilegiem k jejich provozování.

V prvním případě lze hovořit o lékárnách městských, které byly často umístěny na radnicích nebo v jejich blízkosti a pronajímaly se samotným lékárníkům. Do této kategorie spadají také lékárny klášterní, které se rozvíjely především v 17. století. „Profitovaly ze svého výhodnějšího postavení, neboť nemusely jako městské či měšťanské lékárny platit daně a dodržovat světské lékárenské řády, a ačkoliv jejich posláním bylo poskytovat léčiva především členům řádu, často je přenechávaly zdarma či levně také chudšímu obyvatelstvu.“⁵⁵ Podobného charakteru byly i lékárny zámecké, které sloužily především potřebám feudálů a jejich dvorům.

„Samotná funkce a vnitřní organizace lékáren se do 18. století výrazně nezměnila, pouze v úpravě interiéru a vybavení se uplatnilo baroko.“⁵⁶ Interiér lékáren se zpravidla skládal z několika provozních místností. Směrem do ulice se nacházela oficína, kde probíhal výdej léčiv. Po jejím obvodu byly umístěny lékárenské skříně, na jejichž policích se nacházely stojatky, ve kterých se uchovávala již hotová léčiva nebo přípravky na jejich výrobu.

Zásoby léků se připravovaly v culině, jak se říkalo laboratoři. V jejím sousedství se nacházela conclave čili skladovací místnost, v níž byla uchovávána vzácnější léčiva a suroviny, a někdy též hypocaustum neboli suchá místnost zvaná též výhřevna, určená pro uchovávání léčiv připravených z cukru.⁵⁷ Lékárníci však pro svou živnost dokázali využít celý dům. Například sklad a sušárna léčivých rostlin se nacházely na půdě a chladná komora, v níž se uchovávaly v nádobách čerstvé kořeny léčivých rostlin či různé tekutiny, byla umístěna ve sklepě.

⁵⁵ KOCOUREK, J. a PODHORSKÝ, M. *Stará řemesla*. Olomouc: Agentura Rubico, s. r. o., 2017. s. 80.

⁵⁶ *Ibidem*

⁵⁷ *Ibidem*, s. 82.

4 SOUČASNÉ LÉKÁRENSTVÍ

Lékárenství prošlo v historii velkým vývojem. Ať už se jedná o vývoj léčiv, farmaceutické názvosloví, odbornou literaturu či typy lékáren. Podobně jako v historii se i dnes dělí lékárny na více druhů. Do roku 1989 existovaly na našem území tři typy lékáren. Prvním typem byla lékárna při obvodních zdravotnických zařízeních. Lékárna druhého typu byla zřízena při poliklinikách nebo malých nemocnicích, a nelze opominout ani lékárnu třetího typu, která byla součástí nemocnic s poliklinikou.

Dnes už lze hovořit jen o dvou typech lékáren, a to o lékárně základního typu a lékárně s odborným pracovištěm. Pro lékárnu základního typu je charakteristické poskytování lékárenské péče obyvatelstvu, zařízením ambulantní péče, zařízením veterinární péče a ostatním nezdravotnickým subjektům. Lékárna s odborným pracovištěm pak poskytuje v plném rozsahu specializovanou lékárenskou péči obyvatelstvu, zdravotnickým zařízením ambulantní, lázeňské a ústavní péče, zařízením veterinární péče a ostatním nezdravotnickým subjektům.⁵⁸

Jak je již zmíněno v kapitole výše, za základní farmaceutické dílo normativního charakteru s celostátní působností a závazností je považován lékopis, který je připravován Lékopisnou komisí a vydáván Ministerstvem zdravotnictví. V současné době je od 1. prosince 2021 závazně platný Český lékopis 2017 – Doplněk 2021, který obsahuje Evropskou část a Národní část. Jedná se tak už o čtvrté doplnění ČL 2017.

⁵⁸ VÉGH, R. *Farmaceutická technologie*. Brno: Computer Press, a. s., 2011. s. 13.

5 PRAKTICKÁ ČÁST

5.1 LÉKÁRENSKÝ SLANG

Slang je nedílnou součástí na pracovištích, nevyjímaje pracovní prostředí farmaceutické. Vykazuje tendence k jazykové úspornosti, ale zároveň je také dokladem jazykové hravosti ve zkoumaném prostředí. Lékárenský slang však není veřejné společnosti příliš znám, jelikož nebyl doposud hlouběji prozkoumán. Je ovšem dostupná sonda docentky Chýlové (viz *Sborník přednášek z 5. konference o slangu a argotu v Plzni 7.–9. února 1995*), která nám jako první umožnila hlubší náhled do slangu z farmaceutického prostředí. Na podobné téma byly rovněž zpracovány i diplomové a rigorózní práce, ve kterých se autorky zaměřily spíše na zkratky či odborné termíny využívané ve farmacii, jež lze nalézt také v učebnicích a odborné literatuře pro farmaceuty.

Tato skutečnost poukazuje na fakt, že se mluva lékárníků blíží spíše k profesní mluvě než k zájmovému slangu. V tomto případě může někdo odporovat, že práce lékárníka může být i jeho koníčkem, tudíž zde spatřujeme velmi úzkou hranici mezi vymezením slangu zájmového a profesionálního.

Ačkoliv by se mohlo zdát, že práce farmaceutů spočívá jen ve vydávání a výrobě léčiv, není tomu tak. Každodenně se lékárník setkává se spoustou tzv. *pacošů* neboli pacientů, kterým pomáhá řešit jejich zdravotní potíže, a jeho mluva se tak mění. Od odborných termínů se přiklání spíše k mluvě laické veřejnosti, aby byla komunikace srozumitelnější pro obě strany. To může být další příčinou toho, proč je slang lékárníků veřejné společnosti stále relativně skrytý.

Lékárníci se však pravidelně setkávají s chronickými pacienty mnohem častěji, než by si přáli, a proto mají jednotlivé lékárny pro tyto pacienty různé názvy. Mluva lékárníků tak není jednotvárná a v jednotlivých lékárnách se lze setkat s rozdílnými pojmy.

5.2 JAZYKOVÁ CHARAKTERISTIKA ZÍSKANÉHO JAZYKOVÉHO MATERIÁLU

Slangové výrazy jsou v následujících kapitolách děleny do skupin ze sémantického a onomaziologického hlediska, slovnědruhové příslušnosti a formy pojmenování. Dále je jazykový materiál analyzován z hlediska výskytu interslangismů, professionalismů a míry expresivity.

5.2.1 SÉMANTICKÉ DĚLENÍ SLANGOVÝCH VÝRAZŮ

Sémantika slangových názvů ve farmaceutickém prostředí je poměrně bohatá. Jazykový materiál je rozdělen do sedmi sémantických skupin, přičemž každá skupina je různě rozsáhlá. Obsaženými sémantickými skupinami jsou názvy pomůcek, přístrojů a vybavení, názvy osob, názvy léčiv, názvy roztoků a chemikálií, názvy míst a prostorů, názvy činností a dějů či jiné názvy.

5.2.1.1 NÁZVY POMŮCEK, PŘÍSTROJŮ A VYBAVENÍ

Slangové výrazy se v této sémantické skupině využívají zejména pro nejčastěji užívané pomůcky, přístroje a vybavení. Typickými farmaceutickými pomůckami jsou například *bralenka* – plastová lahvička na roztoky a kapky typu bralen; *špachtle* – kopistka či stěrka na nabírání prachových substancí při přípravě léčiv; *pistýl* – těrka či palička k rozměňování a mísení léčivých látek při přípravě LP; *rajbšál* – třenka neboli miska na přípravu mastí; *šandka* – zásobní stojatka, ve které se nachází suroviny pro přípravu LP; *třepačka* – lahvička označená nápisem „před použitím zatřepat“.

Pro příklad farmaceutických přístrojů používaných při přípravě léčiv lze uvést *destilák* – destilační přístroj; *laminár* – box na přípravu sterilních léků s laminárním prouděním vzduchu; *pec* či *troubu* – horkovzdušný sterilizátor či *kapslovačku* – stroj na přípravu kapslí.

Typickým vybavením, které lze nalézt v každé lékárně je bezpochyby *tára* – lékárenský stůl. Je možno sem zařadit také tzv. *zdraváky* neboli zdravotnické pomůcky, které by neměly chybět v žádné domácnosti (např. *rychloběžka* – teploměr). Vzhledem k tomu, že některé zdravotnické pomůcky jsou již běžně dostupné a velmi žádané, pronikají ze slangového výraziva do obecné češtiny.

5.2.1.2 NÁZVY OSOB

Skupina názvů osob je v lékárenském slangu trojího typu. Jsou zde označováni zejména lékárníci samotní, dále se jedná již v menším počtu o pojmenování pacientů a ojedinele se v této skupině lze setkat s názvy lékařů.

Názvy lékárníků neboli tzv. *apatykářů* jsou motivovány převážně pracovní pozicí, kterou vykonávají. Tudíž se jedná kupříkladu o slangové výrazy *labo* – farmaceutický laborant;

provizor – vedoucí lékárník; *labča, labka* či *laboška* – laborantka. Zřídka jsou názvy lékárníků motivovány typem lékárny, ve které pracují. V této skupině je rovněž možné nalézt zastoupení okazionalismů neboli výrazů používaných v rámci jednoho pracovního prostředí. Jedná se tak například o výraz *maxáci* – lékárníci pracující v síti Dr. Max.

Ve skupině názvů pacientů jsou nejčastěji užívanými slangovými výrazy pojmy *pacoš* – pacient; *smradoch* – pacient, který příliš nedbá na osobní hygienu; *vějřířák* nebo *šustil* – pacient, jenž v rukou třímá vějíř receptů, popřípadě s nimi šustí či *olynták* – chronicky závislý uživatel dekonjestiv, zejména přípravku Olynth.

S názvy lékařů se lze setkat v lékárenském slangu jen zřídka. Jedná se o výrazy *děčkaři* – dětští lékaři nebo *kožaři* – kožní lékaři. Jelikož se tyto slangové výrazy vyskytují zejména ve slangu lékařském, označují se tyto pojmy za tzv. interslangismy, přičemž výraz *kožař* začíná pronikat do obecné češtiny.

5.2.1.3 NÁZVY LÉČIV

Tato sémantická skupina je v lékárenské mluvě jednoznačně nejobsáhlejší. Motivací pro vznik těchto slangových výrazů je zejména snaha o jazykovou ekonomii na pracovišti. Pro lékárníky je z hlediska úspory času mnohem efektivnější použít výrazy *acylpoš* místo acylpiryn; *bepoš* – bepanthen; *červená* – lék s červenou signaturou určený pro vnější použití; *dělačky* – individuálně vyráběné léčivé přípravky; *emesy* – individuálně vyráběné léčivé přípravy na základě receptu; *fraxík* – fraxiparine (injekční roztok užívaný k léčbě krevních sraženin); *genták* – gentamicin (antibiotikum užívané při léčbě závažných bakteriálních infekcí); *homouše* – homatropinové oční kapky; *ibáč* – 1. ibalgin, 2. ibuprofen; *ichtamolka* či *černá mast* – ichtamolová mast černé barvy (mast na popáleniny či hnisavá infekční onemocnění kůže); *kalciovka* – kalciová mast; *mirtoš* – mirtazapin (antidepresivum); *otécéčka* – volně prodejné léky; *pilouše* – pilokarpinové oční kapky; *prestárko* – prestarium (LP užívaný k léčbě vysokého krevního tlaku); *renda* – Rennie (žvýkací tablety užívané při žaludečních potížích vyvolané překyselením žaludku); *sexuprášky* – kapsle s yohimbinem (kapsle užívané při léčbě mužské impotence); *tekuťák* – tekutý pudr; *višňák* – Višněvského balzám (mast určená k léčbě kožních nemocí); *vstavače* – léky užívané na podporu erekce; *zinkáč* – zinkový olej a mnoho dalších. Názvy některých

volně prodejných léčiv (např. *ibáč*, *magnézko*) postupně začínají pronikat do obecné češtiny.

5.2.1.4 NÁZVY ROZTOKŮ A CHEMIKÁLIÍ

Tato skupina je opět poměrně početná z důvodu využití roztoků a chemikálií při výrobě léčiv. Motivací pro vznik těchto výrazů je rovněž snaha o jazykovou úspornost. Mezi nejčastěji užívané slangové názvy tzv. *labáků* neboli roztoků a chemikálií obecně patří bezpochyby *borovka* – borová voda; *destilka* – destilovaná voda používaná při přípravě léčiv; *dexáč* – triturace dexamethasonu (zásobní roztok používaný pro usnadnění magistraliter přípravy); *eťák* – ethanol; *fýzák* – fyziologický roztok; *genciána* či *fialka* – genciánová violet; *helianták* – slunečnicový olej; *ichtyl* – ichtoxyl; *jariš* – Jarischův roztok; *káičko* – jodid draselný (chemickým vzorcem KI); *peroš* – peroxid vodíku; *reagenčák* – reagenční aparát; *salicylka* – kyselina salicylová; *špiritus* – lékárenský líh nebo *zelenka* – roztok Novikov (roztok brilantové zeleně). Ve slovníku lékárenské mluvy se lze ovšem setkat s více výrazy patřícími do této sémantické skupiny. Z uvedené skupiny je možné označit výraz *destilka* za pojem pronikající do obecné češtiny.

5.2.1.5 NÁZVY MÍST A PROSTORŮ

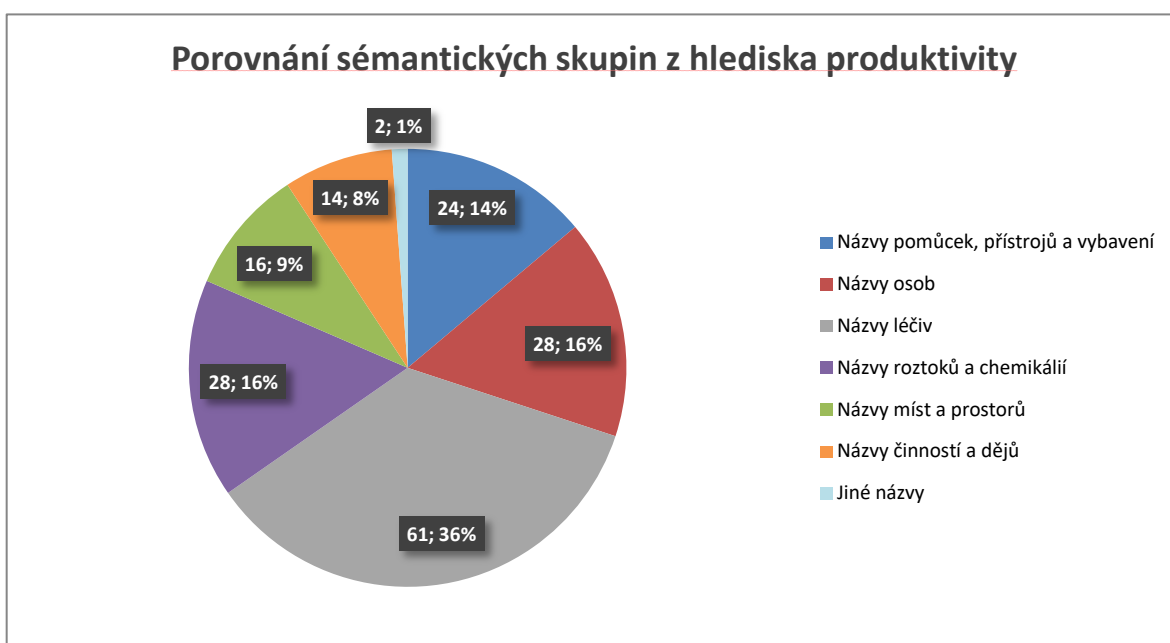
Výrazů obsažených v této skupině je výrazně méně, než je tomu u jiných skupin. Příčinu lze nalézt ve vnitřním uspořádání lékáren, které je velmi střídmé. Typickými názvy míst jsou kupříkladu *labák*, *labina* či *labka* – laboratoř; *oficina* – expediční místnost neboli čekárna, kde probíhá výdej léčiv; *očičkový sklad* – přípravná sterilních očních přípravků; *retaxárna* – retaxační místnost či *infuzák* – sklad infuzních roztoků. V této skupině je již možné nalézt mimo motivace po jazykové ekonomii také snahu o jazykovou hravost.

5.2.1.6 NÁZVY ČINNOSTÍ A DĚJŮ

V případě názvů činností a dějů se jedná o méně zastoupenou sémantickou skupinu. Jsou zde zastoupeny převážně slangové výrazy pro přípravu léčivých přípravků. Do této skupiny lze zařadit například pojmy *dělat oči* – připravovat oční kapky; *míchačka* – MS výroba; *cyta* – příprava cytostatických infuzí či *kapslování* – příprava kapslí. Jen zde je možné zaznamenat ojedinělý výskyt slovesných vazeb.

5.2.1.7 JINÉ NÁZVY

Do skupiny jiných názvů jsou zařazeny pojmy, které nelze zařadit do výše vymezených skupin. Jedná se tak o nejméně zastoupenou sémantickou skupinu. Patří sem pouze papírové potřeby (*příbalák* – příbalový leták, *nulák* – nulový recept), přičemž pojem *příbalák* proniká ze slangového pojmenování do obecné češtiny.

Graf 2: Porovnání sémantických skupin z hlediska produktivity (zdroj: vlastní)

5.2.2 SLOVNĚDRUHOVÁ CHARAKTERISTIKA

Nejširší zastoupení mají ve slovníku substantiva v singuláru. Substantiva v plurálovém tvaru jsou zachycena pouze v sémantických skupinách názvů pomůcek, přístrojů a vybavení, názvů osob, názvů léčiv či názvů chemikálií a roztoků.

Méně zastoupeným slovním druhem jsou adjektiva, která se vyskytují zejména ve slovních spojeních (např. *žlutý prášek* – žluto-nahnědlý dezinfekční prášek na rány; *očičkový sklad* – příprava sterilních očních přípravků; *modré kapky* či *míchané kapky* – individuálně vyráběné nosní kapky). Jsou však zastoupena také v jednoslovných výrazech, u nichž došlo k substantivizaci (*bílá* – lék s bílou signaturou určený pro vnitřní použití; *červená* – lék s červenou signaturou určený pro vnější použití; *vrchlabská* – receptura masti). Adjektiva jsou zachycena ve skupinách názvů pomůcek, přístrojů a vybavení, názvů osob, názvů léčiv, názvů míst a prostorů.

Jen ojediněle vyskytující se slovním druhem jsou verba. Ve slovníku lze nalézt převážně verba v infinitivu, a to jen ve skupině názvů činností a dějů (*být vepředu* – vydávat léky pacientům; *dělat oči* – připravovat oční kapky; *protápat* – zkontrolovat na konci dne, co se vydalo a co je potřeba objednat). Verba jsou zastoupena zejména ve frazeologismech.

5.2.3 FORMA POJMENOVÁNÍ

Nejpočetnějšího zastoupení se dostává jednoslovným výrazům. Dominance jednoslovných lexikálních jednotek je způsobena zejména snahou o jazykovou úspornost a věcnost ve vyjadřování. V sebraném jazykovém materiálu se lze setkat s hojným počtem výrazů vzniklých univerbizací.

Víceslovné výrazy dosahují výrazně menší frekvence výskytu. Je možné zaznamenat frazeologická spojení jmenného charakteru v sémantických skupinách názvů pomůcek, přístrojů a vybavení (*karetní brak* – karetní odřezky používané při přípravě mastí), názvů osob (*parková směs* – narkomani, *pražský výběr* – problematičtí pacienti), názvů léčiv (*černá mast* – ichtamolová mast černé barvy; *rybí mast* – mast s rybím olejem, jež se používá proti opruzeninám u dětí; *žlutý prášek*), názvů roztoků a chemikálií (*modré kapky* či *míchané kapky*) a názvů míst a prostorů (*očičkový sklad*). Tyto víceslovné výrazy jsou tvořeny substantivem v nominativu doplněné adjektivem. Menšího výskytu dosahují frazeologismy slovesné, které se nachází pouze ve skupině názvů činností a dějů (*být vepředu*, *dělat oči*) a názvů léčiv (*regál to neodře* – léčivý přípravek, který je delší dobu bez výdejů).

5.2.4 ONOMAZIOLOGICKÉ HLEDISKO

5.2.4.1 DERIVACE

Postupu derivace se v analyzovaném materiálu dostává jen malého zastoupení, přičemž je zaznamenán zejména výskyt derivace sufixální. Uplatnění tohoto slovtvorného postupu lze zaznamenat v názvech pomůcek, přístrojů a vybavení za využití sufixu -čka (*třepačka* – lahvička označená nápisem „před použitím zatřepat“). Dále je derivace zastoupena v názvech osob (*apatykáři* – lékárníci, *sanitárka* – paní provádějící sanitaci a úklid), názvech léčiv (*cucavky* – pastilky na cucání, *dělačky* – individuálně vyráběné léčivé

přípravky na základě receptu aj.). V názvech činností a dějů se vyskytuje substantivizace s využitím sufixu -ní (*kapslování* – příprava kapslí).

Je zde zaznamenána i derivace prefixálně-konverzní, a to v sémantické skupině názvů míst a prostorů. Zastoupen je prefix pod- a koncovka -í (*podtáří* – prostor pod tárrou).

5.2.4.2 KOMPOZICE

Kompozice se v jazykovém materiálu vyskytuje jen ojediněle. Je zastoupena v názvech pomůcek, přístrojů a vybavení (*rychloběžka* – teploměr), názvech osob (*dermobába/dermožena* – poradkyně o kosmetice), názvech léčiv (*dvounulky* – tobolky velikosti 00, *sexuprášky* – kapsle s yohimbinem užívané při léčbě mužské impotence) a názvech činností a dějů (*rukoprodej* – ruční prodej). Při vzniku kompozit se uplatňuje postup kompozičně-sufixální a kompozičně-konverzní. Výrazy vzniklé tímto způsobem tvoření jsou řazeny ke kompozitům vlastním.

5.2.4.3 ABREVIACE

Slangismy vzniklé abreviací tvoří v lékárenské mluvě málo početnou skupinu. Patří sem například zkratková slova *emesy* – individuálně vyráběné léčivé přípravky na základě receptu; *farmdra* – lékárnice s titulem PharmDr.; *hávelpěčka* – hromadně připravované léky; *káičko* – jodid draselný; *ótécěčka* – volně prodejné léky; *ózetko* – odborný zástupce lékárny. Slangismy vzniklé abreviací lze nalézt v sémantických skupinách názvů osob, názvů léčiv, názvů roztoků a chemikálií.

5.2.4.4 MECHANICKÉ KRÁCENÍ

V analyzovaném jazykovém materiálu je hojně zastoupeno mechanické krácení. Důvodem je především snaha o jazykovou úspornost. Tomuto slovotvornému postupu se dostává zastoupení zejména v sémantických skupinách názvů pomůcek, přístrojů a vybavení (např. *laminár* – box na přípravu sterilních léků s laminárním prouděním vzduchu), názvů léčiv (např. *acylpoš* – acylpyrin; *genták* – gentamycin; *magnézko* – magnesium), názvů roztoků a chemikálií (např. *ichtyl* – ichtoxyl; *eťák* – ethanol), názvů míst a prostorů (např. *lab* – laboratoř), názvů činností a dějů (např. *retax* – retaxace). Nejvíce zastoupenými sufixy jsou -ák (*eťák*, *genták*, *labák* aj.) a -ík (*lexík*, *fraxík*, *dexík* aj.).

5.2.4.5 UNIVERBIZACE

V případě univerbizace lze hovořit o vzniku jednoslovného pojmenování ze sousloví či víceslovných lexémů. Tato skupina je opět hojně zastoupena z důvodu motivace o jazykovou ekonomii. Její uplatnění je možno nalézt v názvech pomůcek, přístrojů a vybavení (např. *destilák* – destilační přístroj; *zdraváky* – zdravotnické pomůcky), názvech osob (např. *kožaři* – kožní lékaři), názvech léčiv (např. *tekuťák* – tekutý pudr; *zinkáč* – zinkový olej), názvech roztoků a chemikálií (např. *borovka* – borová voda; *fýzák* – fyziologický roztok), názvech míst a prostorů (např. *farmačka* – farmaceutická fakulta; *inspečák* – inspekční pokoj), názvech činností a dějů (např. *cyta* – příprava cytostatických infuzí) a jiných názvech (např. *nulák* – nulový recept). Hojného zastoupení se dostává sufixům -ák (*destilák*, *nulák*, *tekuťák* aj.) a -ka (*destilka*, *jodovka* aj.).

5.2.4.6 PŘEKRUCOVÁNÍ

Překrucování, jakožto projev jazykové hravosti, je v mluvě lékárníků zastoupeno jen jedním pojmem. Jedná se o výraz *tajrtlík* – solutio aluminii acetin-tartarici (roztok octanu hlinitého).

5.2.4.7 METAFORIZACE

V mluvě lékárníků se lze setkat i se sémantickým tvořením slov. Metaforizace je poměrně hojně zastoupeným onomaziologickým postupem. V tomto případě lze hovořit například o pojmenování na základě nápadného zbarvení (např. *fialka*, *zelenka*). Patří sem také výrazy vzniklé na základě podobnosti tvaru (např. *košilka* – papírová krabička na léky, která svým tvarem připomíná košilku). Metaforizace je zastoupena v názvech pomůcek, přístrojů a vybavení, názvech osob, názvech léčiv, názvech roztoků a chemikálií, názvech míst a prostorů, názvech činností a dějů.

5.2.4.8 METONYMIZACE

Při využití metonymie se nejčastěji jedná o přenesení jména výrobce či vynálezce na výrobek (např. *lugol* – Lugolův vodný roztok jodu; *olynták* – chronický závislý uživatel dekonjestiv, zejména přípravku Olynth). Jsou zde zaznamenány také příklady názvů pomůcek, u kterých došlo k metonymizaci na základě přenesení pojmenování materiálu na výrobek (např. *bralenka* – plastová lahvička na roztoky a kapky typu bralen). Toto

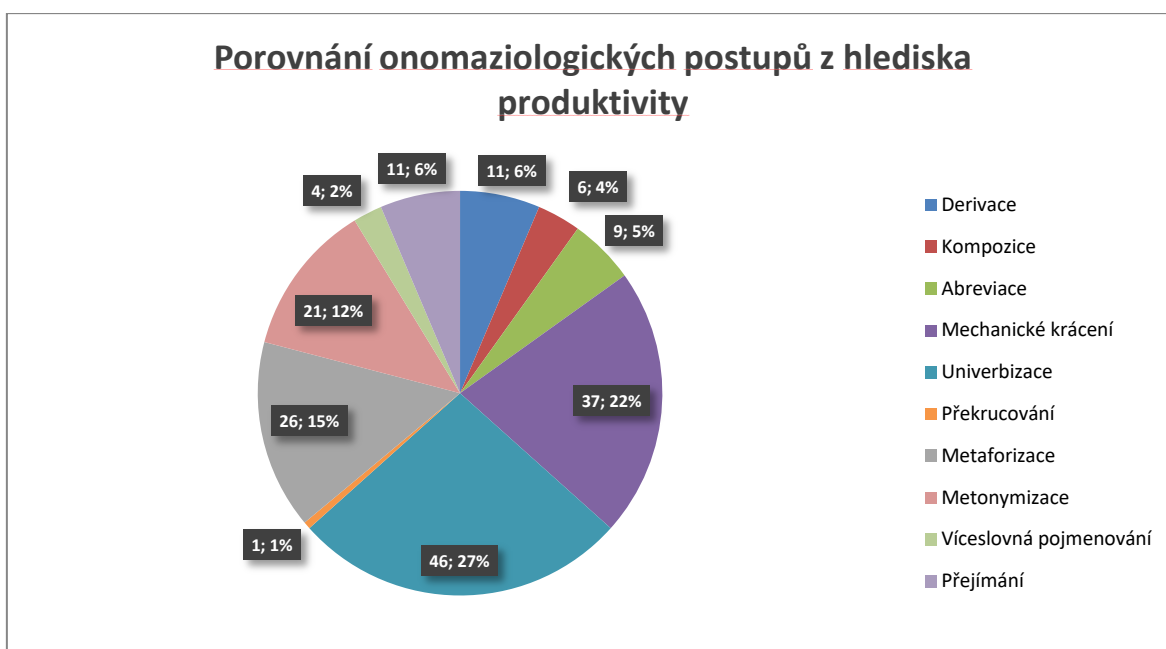
sémantické tvoření slov nachází své zastoupení v názvech pomůcek, přístrojů a vybavení, názvech osob, názvech léčiv, názvech roztoků a chemikálií, názvech činností a dějů.

5.2.4.9 VÍCESLOVNÁ POJMENOVÁNÍ

Výskyt víceslovných pojmenování se v jazykovém materiálu nachází jen vzácně. Mezi takto vzniklé výrazy lze zařadit pojmy z názvů pomůcek, přístrojů a vybavení (*karetní brak*), názvů léčiv (*míchané kapky*, *rybí mast*) či názvů míst a prostorů (*očičkový sklad*).

5.2.4.10 PŘEJÍMÁNÍ

V lékárenském slangu jsou zaznamenána slova přejatá z latiny, němčiny a vzácně z italštiny. Pro příklad přejatých výrazů z latiny lze uvést slangismy *špiritus* či *špírák* – lékárenský líh (z latinského slova *spiritus* – líh), *pistýl* – třerka či palička k rozmělnění a mísení léčivých látek při přípravě LP (z latinského slova *pistillum* – pestík, palička) či *provizor* – vedoucí lékárník (z latinského slova *provisor* – představený, správce). Nejhojněji jsou však zastoupené slangismy přejaté z němčiny. Pro příklad je možno uvést výrazy *šstandka* – zásobní stojatka (přejaté z německého slova *stehen* – stát, v minulém čase *stand*), *rajbšál* – třerka neboli miska na přípravu mastí (z německého slova *reiben* – třít) či *oficina* – expediční místnost neboli čekárna, kde probíhá výdej léčiv (z německého slova *Offizin* – oficína, lékárna). Pouze v případě slangového pojmenování *tára* – lékárenský stůl, se jedná o výraz přejatý z italského slova *tara* – tára.

Graf 3: Porovnání onomaziologických postupů z hlediska produktivity (zdroj: vlastní)

5.2.5 MÍRA EXPRESIVITY V LÉKÁRENSKÉ MLUVĚ

Ačkoliv se ve slangu obecně uplatňuje expresivita poměrně často, v mluvě lékárníků není výskyt expresivních výrazů příliš zastoupený. Je možné zaznamenat převážně kladně expresivní výrazy. V tomto případě se jedná o deminutiva tvořena nejčastěji sufixy -ka, -ek, -ko, -ík (např. *košílka* – papírová krabička na léky; *rajpšálek* – třenka neboli miska na přípravu mastí; *prestárko* – prestarium; *fraxík* – fraxiparine). S kladnou expresivitou se lze setkat také ve víceterných výrazech (např. *očičkový sklad* – přípravná sterilních očních přípravků).

Je zde rovněž zaznamenána snaha o jazykovou hravost, jejíž příkladem mohou být slova vzniklá na základě metaforického přenesení významu (např. *prdeláčka* – mast s rybím olejem, jež se používá proti opruzeninám u dětí; *smradloch* – pacient, který příliš nedbá na osobní hygienu; *vějířák* či *šustil* – pacient, jenž v rukou třímá vějíř receptů, popřípadě s nimi šustí), nebo na základě kompozice (*dermobába* – poradkyně o kosmetice). Expresivní význam mají převážně slova se sufixem -ák (*labák*, *vějířák* aj.) nebo -áč (*dexáč*, *horkáč* aj.).

5.2.6 INTERSLANGOVÉ VÝRAZY

V lékárenské mluvě jsou zahrnuty výrazy, jež jsou typické nejen pro farmaceutické prostředí. Takovéto výrazy, které přesahují rámec jednoho pracovního prostředí, jsou označovány za interslangismy. Nejvíce shod lze zaznamenat se slangem lékařským či slangem zdravotnických záchranářů. V těchto zmíněných třech slanzích je možné nalézt shody například ve výrazech *pacoš* – pacient, *antíci* – antibiotika, *fýzák* – fyziologický roztok či *ibáč* – ibalgin.

Více shod ve slangovém výrazivu je možné uvést čistě jen v porovnání se slangem lékařským (např. *buna* – buničina; *destilka* – destilovaná voda; *děckaři* – dětští lékaři; *kožaři* – kožní lékaři; *labka* – laboratoř; *višňák* – Višněvského balzám). Některé výrazy se však svým významem liší. V tomto případě se jedná o následující homonyma: *farmačka* – *lékár.* farmaceutická fakulta, *med.* farmakologie; *laktačka* – *lékár.* kojící maminka, *med.* laktační psychóza. Lze sem zařadit také slangismus *ležák*, který je možno zaznamenat i ve slangu pivovarnickém: *ležák* – *lékár.* léčivý přípravek, který je delší dobu bez výdejů, *med.* imobilní pacient, *piv.* druh piva, který je spodně kvašen a stabilizován při nízkých teplotách.

5.2.7 PROFESIONALISMY

Mluvu lékárníků lze označit spíše za profesionální slang, tudíž se ve zkoumaném jazykovém materiálu vyskytují převážně profesionalismy (např. *lugol*, *oficína*, *apatykáři*, *tára*, *laminár*). Převaha profesionalismů je způsobena zejména snahou o jazykovou úspornost ve farmaceutickém prostředí.

S faktem, že se jedná o profesní mluvu, souvisí i skutečnost, že je v sebraném jazykovém materiálu málo zastoupena synonymičnost (jedná se například o pojmy *vějířák/šustil*, *dělačky/emesy*, *prdeláčka/rybí mast*, *tajtrlík/burow* aj.). Slangová pojmenování se však většinou liší jen formantem (např. *labča/labka/laboška*, *ambi/amboš/ambík* aj.). Jen ojediněle je v lékárenském slangu zastoupena polysémie. V tomto případě se jedná o výrazy *kozel* – 1. kozlíkový kořen, 2. kozlíkové kapky; *ibáč* – 1. ibalgin, 2. ibuprofen a *labka* – 1. laborantka, 2. laboratoř.

6 SLOVNÍK SLANGISMŮ

6.1 USPOŘÁDÁNÍ SLOVNÍKU

Slangové výrazy jsou ve slovníku řazeny abecedně, což platí rovněž pro frazeologická spojení, která jsou řazena dle abecedy podle prvního slova. Každý slangový výraz je vyznačen tučně a je zapsán tak, jak byl zaznamenán v dotazníkovém šetření. Substantiva jsou zapsána v nominativu singuláru, popřípadě v plurálu, verba jsou zapsána převážně ve tvaru infinitivním. U každého slovníkového hesla jsou určeny základní mluvnické údaje – u substantiv je uvedena koncovka v genitivu a gramatický rod (m. = mužský, ž. = ženský, s. = střední). V případě substantiv pomnožné formy je uvedena zkratka pomn. = pomnožné substantivum. U verb je určen vid (dok. = dokonavý, ned. = nedokonavý). Mluvnické kategorie nejsou uvedeny u víceslovných názvů.

Způsob tvoření slangových výrazů je vždy uveden za významem jednotlivých slangismů. Přiřazení k dané sémantické skupině je uvedeno desetinným tříděním, které odkazuje na podkapitoly v praktické části (např. 5.2.1.2 = názvy osob).

V případě synonymních lexikálních jednotek je význam slangismu uveden u abecedně prvního slangového výrazu, u dalších synonymních slangismů se na tento výklad odkazuje (např. viz fialka). Mezi synonymní výrazy jsou zde počítány i slovotvorné varianty. Případná bližší vysvětlení slangových výrazů jsou uvedena v závorce.

6.2 SLOVNÍK

A

acylpoš, -e, m. acylpiryn; mechanické krácení, 5.2.1.3

ambi, -i, m. ambiderman (hydratační krém); mechanické krácení, 5.2.1.3

amboš, -e, m. viz ambi; mechanické krácení, 5.2.1.3

ambík, -u, m. viz ambi; mechanické krácení, 5.2.1.3

antíci, -ků, m. antibiotika; mechanické krácení, 5.2.1.3

apatykáři, -ů, m. lékárníci; derivace, 5.2.1.2

B

batůžkaření, -í, s. lékárník nosí léky v batůžku do ordinace lékaře; metonymizace, 5.2.1.6

bendy, -y, pomn. Bendovy nosní kapky připravované individuálně v lékárnách na základě lékařského předpisu; metonymizace, 5.2.1.3

bendovky, -ek, pomn. viz bendy; metonymizace, 5.2.1.3

bendáky, -ů, pomn. viz bendy; metonymizace, 5.2.1.3

bepoš, -e, m. bepanthen; mechanické krácení, 5.2.1.3

bílá, -é, ž. lék s bílou signaturou určený pro vnitřní použití; metaforizace, 5.2.1.3

borax, -u, m. dekahydrát tetraboritanu disodného (bílý krystalický prášek, dobře rozpustný ve vodě); univerbizace, 5.2.1.4

borky, -ek, pomn. ušní kapky s kyselinou boritou; univerbizace, 5.2.1.3

borovka, -y, ž. borová voda; univerbizace, 5.2.1.4

bralenka, -y, ž. plastová lahvička na roztoky a kapky typu bralen; metonymizace, 5.2.1.1

buchar, -u m. razítko; metonymizace, 5.2.1.1

buna, -y, ž. buničina; mechanické krácení, 5.2.1.1

burow, -u, m. Burowův roztok octanu hlinitého (solutio aluminii acetin-tartarici); metonymizace, 5.2.1.4

být vepředu, ned. vydávat léky pacientům; metaforizace, 5.2.1.6

C

cucavky, -ek, ž. pastilky na cucání; derivace, 5.2.1.3

cyta, -y, ž. příprava cytostatických infuzí; univerbizace, 5.2.1.6

cyto, -a, s. laboratoř pro přípravu cytostatických infuzí; univerbizace, 5.2.1.5

Č

černá mast, ichtamolová mast černé barvy (mast na popáleniny či hnisavá infekční onemocnění kůže); metaforizace, 5.2.1.3

červená, -é, ž. lék s červenou signaturou určený pro vnější použití; metaforizace, 5.2.1.3

čípkovnice, -e, ž. nerezová forma k přípravě čípků; metonymizace, 5.2.1.1

D

děckaři, -ů, m. dětští lékaři; univerbizace, 5.2.1.2

dělačky, -ek, pomn. individuálně vyráběné léčivé přípravky na základě receptu; derivace, 5.2.1.3

dělat oči, dok. připravovat oční kapky; metaforizace, 5.2.1.6

dermobába, -y, ž. poradkyně o kosmetice; kompozice, 5.2.1.2

dermožena, -y, ž. viz dermobába; kompozice, 5.2.1.2

destilák, -u, m. destilační přístroj; univerbizace, 5.2.1.1

destilka, -y, ž. destilovaná voda používaná při přípravě léčiv; univerbizace, 5.2.1.4

dexáč, -e, m. triturace dexamethasonu (zásobní roztok pro usnadnění magistraliter přípravy); mechanické krácení, 5.2.1.4

dexík, -u, m. viz dexáč; mechanické krácení, 5.2.1.4

dvounulky, -ek, ž. tobolky velikosti 00; kompozice, 5.2.1.3

dýcháky, -ů, m. inhalační lékové formy; metonymizace, 5.2.1.3

E

emesy, -ů, pomn. viz dělačky, podle zkratky MS (magistraliter specialitae); abreviace, 5.2.1.3

erikska, -y, ž. lék vázaný na recept, podle zkratky Rx; abreviace, 5.2.1.3

erlenka, -y, ž. Erlenmayerova baňka; metonymizace, 5.2.1.1

eťák, -u, m. ethanol; mechanické krácení, 5.2.1.4

expedient, -a, m. ten, kdo vydává léky; přejímání, 5.2.1.2

F

farmáci, -ků, m. studenti farmacie; univerbizace, 5.2.1.2

farmačka, -y, ž. farmaceutická fakulta; univerbizace, 5.2.1.5

farmdra, -y, ž. lékárnice s titulem PharmDr.; abreviace, 5.2.1.2

fialka, -y, ž. genciánová violeť (fialový roztok); metaforizace, 5.2.1.4

fraxík, -u, m. fraxiparine (injekční roztok užívaný k léčbě krevních sraženin); mechanické krácení, 5.2.1.3

fýzák, -u, m. fyziologický roztok; univerbizace, 5.2.1.4

G

genták, -u, m. gentamicin (antibiotikum užívané při léčbě závažných bakteriálních infekcí); mechanické krácení, 5.2.1.3

genciána, -y, ž. viz fialka; univerbizace, 5.2.1.4

genciánka, -y, ž. viz fialka; univerbizace, 5.2.1.4

H

hávelpéčka, -ek, s. hromadně připravované léčivé přípravky, podle zkratky HVLP; abreviace, 5.2.1.3

helianták, -u, m. slunečnicový olej (latinsky Oleum helianthi); univerbizace, 5.2.1.4

homouše, -ů, pomn. homatropinové oční kapky; univerbizace, 5.2.1.3

horkáč, -e, m. horký nápoj; univerbizace, 5.2.1.3

hořlák, -u, m. sklad hořlavin; univerbizace, 5.2.1.5

I

ibáč, -e, m. 1. ibalgin, 2. ibuprofen; mechanické krácení, 5.2.1.3

ichtamolka, -y, ž. viz černá mast; univerbizace, 5.2.1.3

ichtyl, -u, m. ichtoxyl (mast užívaná k léčbě infekčních a hnisavých kožních onemocnění); mechanické krácení, 5.2.1.3

infuzák, -u, m. sklad infuzních roztoků; univerbizace, 5.2.1.5

inspečák, -u, m. inspekční pokoj; univerbizace, 5.2.1.5

J

jarda, -y, ž. jardiance (potahované tablety užívané při léčbě cukrovky); mechanické krácení, 5.2.1.3

jariš, -e, m. Jarischův roztok; metonymizace, 5.2.1.4

jodovka, -y, ž. jodová tinktura; univerbizace, 5.2.1.4

K

káíčko, -a, s. jodid draselný, chemickým vzorcem KI; abreviace, 5.2.1.4

kalciovka, -y, ž. kalciová mast (mast užívaná na zklidnění pokožky po nadměrném slunění); univerbizace, 5.2.1.3

kapslovačka, -y, ž. stroj na přípravu kapslí; metonymizace, 5.2.1.1

kapslování, -í, s. příprava kapslí; derivate, 5.2.1.6

karetní brak, karetní odřezky používané při přípravě mastí; víceslovné pojmenování, 5.2.1.1

kašlavky či **kašlačky**, -ek, ž. sirupy proti kašli; derivace, 5.2.1.3

košilka, -y, ž. papírová krabička na léky; metaforizace, 5.2.1.1

kozel, -zla, m. 1. kozlíkový kořen, 2. kozlíkové kapky; univerbizace, 5.2.1.3

kožaři, -ů, m. kožní lékaři; univerbizace, 5.2.1.2

L

lab, -u, m. laboratoř; mechanické krácení, 5.2.1.5

labák, -u, m. viz lab; mechanické krácení, 5.2.1.5

labáky, -ů, m. obecně roztoky a chemikálie; metonymizace, 5.2.1.4

labča, -i, ž. laborantka; mechanické krácení, 5.2.1.2

labina, -y, ž. viz lab; mechanické krácení, 5.2.1.5

labka, -y, ž. 1. viz labča, 2. viz lab; mechanické krácení, 5.2.1.2, 5.2.1.5

labo, -a, m. farmaceutický laborant; mechanické krácení, 5.2.1.2

laboška, -y, ž. viz labča; mechanické krácení, 5.2.1.2

laktačky, -ek, ž. kojící maminky; metaforizace, 5.2.1.2

laminár, -u, m. box na přípravu sterilních léků s laminárním prouděním vzduchu; mechanické krácení, 5.2.1.1

lenienka či **lenienska**, -y, ž. unguentum leniens (mast k trvalému udržování jemné, vláčné a pevné pokožky); univerbizace, 5.2.1.3

lexík, -u, m. lexaurin (LP užívaný k léčbě závažných stavů úzkosti, psychosomatického nebo psychogenního onemocnění); mechanické krácení, 5.2.1.3

ležák, -u, m. léčivý přípravek, který je delší dobu bez výdejů; metaforizace, 5.2.1.3

lugol, -u, m. Lugolův vodný roztok jodu; metonymizace, 5.2.1.4

M

magnézko, -a, s. magnesium; mechanické krácení, 5.2.1.3

márnice, -e, ž. soustava dlouhých úzkých a nízkých zásuvek na ukládání léků; metaforizace, 5.2.1.5

maxáci, -ků, m. lékárníci pracující v síti Dr. Max; metonymizace, 5.2.1.2

míchačka, -y, ž. MS výroba; derivace, 5.2.1.6

míchačky, -ek, ž. masti individuálně připravované (umíchané) v lékárně; derivace, 5.2.1.3

míchané kapky, individuálně vyráběné nosní kapky (jejich součástí je antiseptické barvivo modré barvy); víceslovné pojmenování, 5.2.1.3

mirtoš, -e, m. mirtazapin (antidepresivum); mechanické krácení, 5.2.1.3

mentolka, -y, ž. mentolová pěna užívaná sportovci nebo na proleženiny; univerbizace, 5.2.1.3

modré kapky, viz míchané kapky; metaforizace, 5.2.1.3

mygara, -y, ž. tinktura na afty (obsahuje 3 tinktury – tinktura myrrhae, tinktura gallarum, tinktura ratanhiae); abreviace, 5.2.1.3

N

nalejváky, -ů, m. roztoky; metaforizace, 5.2.1.4

nulák, -u, m. nulový recept (bez úhrady pojišťovny); univerbizace, 5.2.1.7

O

očárna, -y, ž. přípravná sterilních očních přípravků; univerbizace, 5.2.1.5

očičkový sklad, viz očárna; víceslovné pojmenování, 5.2.1.5

oficína, -y, ž. expediční místnost neboli čekárna, kde probíhá výdej léčiv; přejímání, 5.2.1.5

olynták, -a, m. chronicky závislý uživatel dekonjestiv, zejména přípravku Olynth; metonymizace, 5.2.1.2

ondřejovka, -y, ž. receptura masti (receptura pocházející od Vrchlabí, jejímž autorem je magistr Ondřej); metonymizace, 5.2.1.3

opodeldočka, -y, ž. širokohrdlá lékovka (v těchto lékovkách se v minulosti prodávalo známé kafrové mazání zvané Opodeldok); metonymizace, 5.2.1.1

ótecččka, -ek, s. volně prodejné léky, podle zkratky OTC (over the counter); abreviace, 5.2.1.3

otočník, -u, m. otočný stojan na ukládání léčiv v oficíně nebo surovin v laboratoři; univerbizace, 5.2.1.1

ózetko, -a, s. odborný zástupce lékárny, podle zkratky OZ; abreviace, 5.2.1.2

P

pacoš, -e, m. pacient; mechanické krácení, 5.2.1.2

- parková směs**, narkomani; metaforizace, 5.2.1.2
- pec**, -e, ž. horkovzdušný sterilizátor; metaforizace; 5.2.1.1
- peňák**, -u, m. penicilin; mechanické krácení, 5.2.1.3
- penoš**, -e, m. viz peňák; mechanické krácení, 5.2.1.3
- peroš**, -e, m. peroxid vodíku; univerbizace, 5.2.1.4
- pilouše**, -ů, pomn. pilokarpinové oční kapky; univerbizace, 5.2.1.3
- pistýl**, -u, m. těrka či palička k rozměňování a mísení léčivých látek při přípravě LP; přejímání, 5.2.1.1
- podtáří**, -í, s. prostor pod tárou; derivace, 5.2.1.5
- prachy**, -ů, m. všechny prachové substance; univerbizace, 5.2.1.3
- pražský výběr**, problematičtí pacienti; metaforizace, 5.2.1.2
- prdeláčka**, -y, ž. mast s rybím olejem, jež se používá proti opruzeninám u dětí; metaforizace, 5.2.1.3
- prestárko**, -a, s. prestarium (LP užívaný k léčbě vysokého krevního tlaku); mechanické krácení, 5.2.1.3
- proťapat**, dok. zkontrolovat na konci dne, co se vydalo a co je potřeba objednat; metaforizace, 5.2.1.6
- provizor**, -a, m. vedoucí lékárník; přejímání, 5.2.1.2
- příbalák**, -u, m. příbalový leták; univerbizace, 5.2.1.7

R

- rajbšál**, -u, m. třenka neboli miska na přípravu mastí; přejímání, 5.2.1.1
- rajpšálek**, -ku, m. viz rajbšál; přejímání, 5.2.1.1
- reagenčák**, -u, m. reagenční aparát; univerbizace, 5.2.1.4
- receptovky**, -ek, ž. léky vázané na předpis; derivace, 5.2.1.3
- regál to neodře**, viz ležák; metaforizace, 5.2.1.3
- regionál**, -a, m. regionální ředitel; mechanické krácení, 5.2.1.2
- regoš**, -e, m. viz regionál; mechanické krácení, 5.2.1.2
- renda**, -y, ž. Rennie (žvýkací tablety užívané při žaludečních potížích vyvolané překyselením žaludku); mechanické krácení, 5.2.1.3
- repák**, -a, m. zástupce či reprezentant farmaceutické firmy nabízející zboží nebo poskytující informace o něm; mechanické krácení, 5.2.1.2

rere, -e, s. druhá kontrola retaxace; abreviace, 5.2.1.6

retax, -u, m. retaxace (kontrola vydaných receptů); mechanické krácení, 5.2.1.6

retaxárna, -y, ž. retaxační místnost; univerbizace, 5.2.1.5

ringráč, -e, m. Ringerův roztok; univerbizace, 5.2.1.4

ručák, -u, m. ruční prodej; univerbizace, 5.2.1.6

ručka, -y, ž. viz ručák; univerbizace, 5.2.1.6

rukoprodej, -e, m. viz ručák; kompozice, 5.2.1.6

rybí mast, viz prdelačka; víceslovné pojmenování, 5.2.1.3

rychloběžka, -y, ž. teploměr; kompozice, 5.2.1.1

Ř

řetězáci, -ků, m. lékárníci pracující v některé z lékárenských sítí; metonymizace, 5.2.1.2

S

salicka, -y, ž. kyselina salicylová; univerbizace, 5.2.1.4

salicylák, -u, m. salicylový líh; univerbizace, 5.2.1.4

salicylka, -y, ž. viz salicka; univerbizace, 5.2.1.4

sanitárka, -y, ž. paní provádějící sanitaci a úklid; derivace, 5.2.1.2

sexuprášky, -ů, m. kapsle s yohimbinem (kapsle užívané při léčbě mužské impotence); kompozice, 5.2.1.3

smrad'och, -a, m. pacient, který příliš nedbá na osobní hygienu; metaforizace, 5.2.1.2

steril, -u, m. příprava parenterálních výživ, u níž je požadována sterilita; mechanické krácení, 5.2.1.6

sterilka, -y, ž. přípravná sterilních léčiv; univerbizace, 5.2.1.5

Š

šandka, -y, ž. zásobní stojatka (lahev se zabroušeným víkem); přejímání, 5.2.1.1

špachtle, -e, ž. kopistka či stěrka na nabírání prachových substancí při přípravě léčiv; přejímání, 5.2.1.1

špírák, -u, m. lékárenský líh; přejímání, 5.2.1.4

špiritus, -u, m. viz špírák; přejímání, 5.2.1.4

šustil, -a, m. pacient, jenž v rukou třímá vějíř receptů, popřípadě s nimi šustí; metaforizace, 5.2.1.2

T

tabletovačka, -y, ž. stroj používající se na přípravu tablet; metonymizace, 5.2.1.1

tajtrlík, -u, m. viz burow; překrucování, 5.2.1.4

tára, -y, ž. lékárenský stůl; přejímání, 5.2.1.1

tekuťák, -u, m. tekutý pudr; univerbizace, 5.2.1.3

trouba, -y, ž. viz pec; metaforizace; 5.2.1.1

třepačka, -y, ž. lahvička označená nápisem „před použitím zatřepat“; derivace, 5.2.1.1

V

vějířák, -a, m. viz šustil; metaforizace, 5.2.1.2

višňák, -u, m. Višněvského balzám (mast určená k léčbě kožních nemocí); univerbizace, 5.2.1.3

vitamin c, -u, m. cialis (potahované tablety užívané k léčbě erektilní dysfunkce); metaforizace, 5.2.1.3

volňák, -u, m. výdej léčiv ve volném prodeji; mechanické krácení, 5.2.1.6

vrchlabská, -é, ž. viz ondřejovka; metonymizace, 5.2.1.3

vstavače, -ů, m. léky užívané na podporu erekce; metaforizace, 5.2.1.3

Z

zdraváky, -ů, m. zdravotnické pomůcky; univerbizace, 5.2.1.1

zelenka, -y, ž. roztok Novikov (roztok brilantové zeleně); metaforizace, 5.2.1.4

zinkáč, -e, m. zinkový olej; univerbizace, 5.2.1.3

Ž

žlutý prášek, žluto-nahnědlý dezinfekční prášek na rány; metaforizace, 5.2.1.3

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo jednak přiblížení problematiky sociolektu, jednak analýza mluvy lékárníků. K danému tématu je doposud dostupná pouze sonda docentky Chýlové, která nám umožnila hlubší náhled do mluvy užívající se ve farmaceutickém prostředí (viz *Sborník přednášek z 5. konference o slangu a argotu v Plzni 7.–9. února 1995*). Při porovnání této sondy a bakalářské práce se zjistila jistá rozdílnost v sebraném jazykovém materiálu. Většina dotázaných lékárníků, jež byla ochotna konzultovat na toto téma a vyplnila dotazníkové šetření, neznala téměř polovinu slangových výrazů, které lze dohledat v sondě docentky Chýlové. Důvodem je zajisté sedmadvacetiletý rozdíl ve sběru jazykového materiálu. Toto porovnání poukazuje na to, že lékárenská mluva by si zasloužila větší pozornost, než které se jí doposud dostávalo. Některé slangové výrazy, jež se užívaly v lékárnách v roce 1995, pomalu zanikají a vznikají nová pojmenování pro tytéž předměty (např. místo pojmu *erděčka* – skleněné lékovky se širokým hrdlem, je dnes spíše užíván název *opodeldočky*).

Při analýze jazykového materiálu, který byl shromážděn prostřednictvím dotazníkového šetření, polostrukturovaného rozhovoru a metody excerptce, byla zjištěna převaha jednoslovných názvů vzniklých převážně univerbizací či mechanickým krácením. Důvodem dominance jednoslovných výrazů je především snaha o jazykovou úspornost na pracovišti. Z onomaziologických postupů byla také poměrně hojně zastoupena metonymizace a metaforizace, což naznačuje snahu o jazykovou hravost. Z hlediska slovnědruhové příslušnosti lze zaznamenat jednoznačnou převahu substantiv. Adjektiva a verba byla v analyzovaném materiálu zastoupena jen ojediněle.

Analýza slangového výraziva poukazuje také na interslangové výrazy, se kterými je možné se setkat nejen v lékárenském prostředí, ale také převážně v prostředí lékařském či prostředí zdravotnických záchranářů. Bylo rovněž zjištěno malé zastoupení synonymičnosti a jen vzácně se vyskytla polysémie. Byla splněna také hypotéza o hojném zastoupení profesionalismů s ohledem na odborné zaměření lékárnické profese. S tímto faktem souvisela i další hypotéza o méně početném zastoupení expresivně zabarvených výrazů. V užití expresivity byla zaznamenána opět snaha o jazykovou hravost, přičemž se převážně dostalo zastoupení pozitivní expresivity.

Na základě výše zmíněných metod výzkumu bylo shromážděno celkem 172 pojmů od 43 respondentů z Karlovarského kraje, města Plzně, Prahy a Hradce Králové. Ačkoliv byla oslovena hojná skupina lékárníků, při sběru jazykového materiálu byly žádosti o vyplnění dotazníkového šetření mnohokrát odmítnuty z důvodu časového vytížení farmaceutů. I přesto se však podařilo shromáždit požadované množství slangového výraziva od lékárníků různých věkových kategorií s různou mírou vzdělání. V užívání slangismů na pracovišti nebyla shledána rozdílnost mezi magistry, laboranty či doktory farmacie. Relevantní rozdíly byly zjištěny spíše ve věkových kategoriích dotázaných farmaceutů. Zatímco starší generace užívá slangového výraziva spíše po stránce časové úspornosti, u mladší generace lze zaznamenat snahu o ozvláštnění a jazykovou hravost.

RESUMÉ

The bachelor thesis is focused on the slang analysis of pharmacists. The aim of the thesis is a theoretical definition of sociolect issue, the collection of sufficient amount of language material and the analysis of collected slang expressions. The first theoretical part defines the term slang, determines stratification of the national language and introduces the ways of creating slang expressions. The second theoretical part of the thesis is devoted to the history and characteristics of the pharmaceutical environment. The practical part deals with the analysis of slang terms used in the pharmaceutical environment, which were collected by the method of excerpt, questionnaire survey and semistructured interview. Collected slangisms are analyzed from the semantic and onomasiological aspects, forms of naming, word species affiliation and rate expressiveness. The final part offers a dictionary of slangisms and a summary of findings.

SEZNAM LITERATURY

- ČECHOVÁ, M. *Současná česká stylistika*. Praha: ISV, 2003. ISBN 80-86642-00-3.
- ČECHOVÁ, M. *Čeština – řeč a jazyk*. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 2011. ISBN 978-80-7235-413-9.
- ČECHOVÁ, M. *Stylistika současné češtiny*. Praha: ISV, 1997. ISBN 80-85866-21-8.
- ČECHOVÁ, M., KRČMOVÁ, M. a MINÁŘOVÁ, E. *Současná stylistika*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-961-4.
- HUBÁČEK, J. *Malý slovník českých slangů*. 1. vyd. Ostrava: Profil, 1988.
- HUBÁČEK, J. *O českých slanzích*. 2. dopl. a přeprac. vyd. Ostrava: Profil, 1981.
- HUBÁČEK, J. *Onomaziologické postupy ve slovní zásobě slangů*. 1. vyd. Praha: SPN, 1971.
- HUBÁČEK, J. *Výběrový slovník českých slangů*. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2003. ISBN 80-7042-629-2.
- CHÝLOVÁ, H. K expresivitě ve slangu. In: *Sborník přednášek z 8. konference o slangu a argotu konané v Plzni ve dnech 26.–27. února 2008*. Plzeň: PF ZČU, 2008. ISBN 978-80-7043-764-3.
- CHÝLOVÁ, H. Lékárenský slang. In: *Sborník přednášek z 5. konference o slangu a argotu v Plzni 7.–9. února 1995*. Plzeň: PF ZČU, 1995. ISBN 80-7043-181-4.
- KLIMEŠ, L. *Komentovaný přehled výzkumu slangu v Československu, v České republice a ve Slovenské republice v letech 1920–1996*. Plzeň: ZČU, 1997.
- KOCOUREK, J. a PODHORSKÝ, M. *Stará řemesla*. Olomouc: Agentura Rubico, s. r. o., 2017. ISBN 978-80-7346-213-0.
- KOL. *Nový encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2016. ISBN 978-80-7422-480-5.
- KOL. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2012. ISBN 978-80-7106-624-8.
- KOL. *Slovník nespisovné češtiny*. Praha: Maxdorf, 2006. ISBN 80-7345-086-0.
- OBERPFCALCER, F. Argot a slangy. In: *Československá vlastivěda 3*. Praha: Sfinx, 1934.
- SOLICH, J. *Lékařství: učebnice pro farmaceutické fakulty: studijní obor farmacie všeobecná a farmacie klinická*. Praha: Avicenum, 1986.

VÉGH, R. *Farmaceutická technologie*. Brno: Computer Press, a. s., 2011. ISBN 978-80-251-3319-4.

VONDŘÁČEK, M. Funkční diferenciacie slangu a profesní mluvy. In: *Sborník přednášek z 7. konference o slangu a argotu v Plzni 24.–25. září 2003*. Plzeň: PF ZČU, 2003. ISBN 80-7043-359-0.

INTERNETOVÉ ZDROJE

KŘÍSTEK, M., 2017. Expresivum. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. [cit. 19. 02. 2022]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/EXPRESIVUM>.

ŠÍPKOVÁ, M., 2017. Interdialekt. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy – Nový encyklopedický slovník češtiny* [online]. [cit. 27. 12. 2021]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/INTERDIALEKT>.

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Počty odpovědí dle pohlaví a věkové kategorie (zdroj: vlastní)	6
Graf 2: Porovnání sémantických skupin z hlediska produktivity (zdroj: vlastní)	26
Graf 3: Porovnání onomaziologických postupů z hlediska produktivity (zdroj: vlastní) ...	31

PŘÍLOHY

Příloha 1 – Dotazník, jenž byl farmaceutům předán v papírové podobě

Dotazník – výzkum slangu lékárníků

Dobrý den,
jmenuji se Terezie Királyiová a jsem studentkou Fakulty pedagogické ZČU v Plzni – obor český jazyk se zaměřením na vzdělávání. Ráda bych Vás nejdříve seznámila s dotazníkem, který je zcela anonymní a jehož úkolem je získání a zmapování slangových výrazů, které používáte na svém pracovišti. Zamyslete se prosím nad tím, jaké specifické výrazy používáte při komunikaci se svými kolegy z farmaceutického prostředí a jaký slang je pro Vaše pracovní prostředí typický.

Výstupem tohoto průzkumu bude získání jazykového materiálu, který bude použit výhradně pro zpracování mé bakalářské práce na téma *Mluva lékárníků – analýza sociolektu*.

Vedle slangových výrazů, které používáte na svém pracovišti, uveďte prosím i spisovný výraz pro snazší zpracování dat (např. ibáč – ibalgin).

Děkuji za Váš čas a ochotu.

Terezie Királyiová
e-mail: terka.kiralyi@seznam.cz

Věk: 20–29 let 30–39 let
40–49 let 50 a více let

Pohlaví: ŽENA MUŽ

1. Názvy pomůcek

--

2. Názvy osob

--

3. Názvy léčiv

--

4. Názvy roztoků a chemikálií

--

5. Názvy míst

--

6. Názvy činností a dějů (např. příprava léků)

--

7. Jiné názvy

--

8. Zkratky

--

Příloha 2 – Dotazník, jenž byl lékárníky vyplněn elektronickou formou

Dotazník – výzkum slangu lékárníků

Dobrý den,
jmenuji se Terezie Királyiová a jsem studentkou Fakulty pedagogické ZČU v Plzni – obor český jazyk se zaměřením na vzdělávání. Ráda bych Vás nejdříve seznámila s dotazníkem, který je zcela anonymní a jehož úkolem je získání a zmapování slangových výrazů, které používáte na svém pracovišti. Zamyslete se prosím nad tím, jaké specifické výrazy používáte při komunikaci se svými kolegy z farmaceutického prostředí a jaký slang je pro Vaše pracovní prostředí typický.

Výstupem tohoto průzkumu bude získání jazykového materiálu, který bude použit výhradně pro zpracování mé bakalářské práce na téma Mluva lékárníků – analýza sociolektu.

Vedle slangových výrazů, které používáte na svém pracovišti, uveďte prosím i spisovný výraz pro snazší zpracování dat (např. ibáč – ibalgin).

Děkuji za Váš čas a ochotu.

Terezie Királyiová
e-mail: terka.kiralyi@seznam.cz

[Přihlaste se do Googlu](#), abyste mohli uložit dosavadní postup. [Další informace](#)

*Povinné pole

Věk *

- 20-29 let
- 30-39 let
- 40-49 let
- 50 a více let

Pohlaví *

- Žena
- Muž

1. Názvy pomůcekVaše odpověď
_____**2. Názvy osob**Vaše odpověď
_____**3. Názvy léčiv**Vaše odpověď
_____**4. Názvy roztoků a chemikálií**Vaše odpověď
_____**5. Názvy míst**Vaše odpověď
_____**6. Názvy činností a dějů (např. příprava léků)**Vaše odpověď

7. Jiné názvy

Vaše odpověď

8. Zkratky

Vaše odpověď

Odeslat

Vymazat formulář

Nikdy přes Formuláře Google neposílejte hesla.

Obsah není vytvořen ani schválen Googlem. [Nahlásit zneužití](#) - [Smluvní podmínky služby](#) - [Zásady ochrany soukromí](#)

Google Formuláře